

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Bakalářská práce

2016

Šárka Krausová

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Katedra sociologie

Jak a kde bydlí příslušníci vyšší střední a dělnické třídy v Hradci Králové

Bakalářská práce

Autor: Šárka Krausová
Studijní program: B6703 Sociologie
Studijní obor: Sociologie obecná a empirická
Forma studia: prezenční
Vedoucí práce: doc. Mgr. Bunčák Ján, CSc.

Hradec Králové, 2016

Zadání bakalářské práce

Autor: Šárka Krausová

Studium: F13472

Studijní program: B6703 Sociologie

Studijní obor: Sociologie obecná a empirická

Název bakalářské práce: **Jak a kde bydlí příslušníci vyšší střední a dělnické třídy v Hradci Králové**

Název bakalářské práce AJ: Housing places of higher middle and working class members in Hradec Králové

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Podle obecných zásad Katedry sociologie UHK a následujících specifických požadavků. 1. Výzkumnou otázkou je identifikace sociální diferenciací prostoru města Hradec Králové a jejich hlavních charakteristik. 2. Teoretická rešerše základních pojmů v oboru sociologie bydlení. 3. Metoda: Polostrukturované rozhovory s obyvateli identifikovaných sociálně odlišných čtvrtí města a jejich zpracování. 4. Dokumentace zjištění.

HORSKÁ, Pavla, Eduard MAUR a Jiří MUSIL. Zrod velkoměsta :urbanizace českých zemí a Evropa. Vyd. 1. Praha: Paseka, 2002. Honzík, Karel 1946. Tvorba životního slohu. Stati o architektuře a užitkové tvorbě vůbec. Praha: Václav Petr. LYNCH, Kevin. Image of the city. Translated by Lenka Popelová - Jaroslav Hut'a. 1. do češtiny přel. vyd. Praha: Polygon, 2004 LUX, Martin a Petr SUNEKA. Jak dobře investovat do bydlení. Photo by Kryštof Blažek. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2006. Musil, Jiří 1971. Sociologie bydlení. Praha: Svoboda Musil, Jiří 2005. Jak se formovala sociologie bydlení. Sociologický časopis/Czech Sociological Review 2005, Vol. 41, No. 2 Librova, Eva, Anna Vesela 1965. Režim dne různých skupin obyvatelstva ve vztahu k řešení bytů. Praha: Výzkumný ústav výstavby a architektury. SÝKORA, L. 2003. ?Suburbanizace a její společenské důsledky?. Sociologický časopis, Vol 39, No 2

Garantující pracoviště: Katedra sociologie,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: doc. Mgr. Ján Bunčák, CSc.

Oponent: PhDr. Michal Tošner, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 2.11.2015

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením doc. Mgr. Jána Bunčáka, CSc. samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové, dne 3. 7. 2016

Šárka Krausová

Anotace

Krausová, Šárka. 2016. *Jak a kde bydlí příslušníci vyšší střední a dělnické třídy v Hradci Králové*. Hradec Králové: Filozofická fakulta, Univerzita Hradec Králové. 59 s. Bakalářská práce.

Cílem této bakalářské práce je zjistit, kde a jak bydlí příslušníci vyšší střední a dělnické třídy v Hradci Králové. Šetření probíhalo ve vybraných nejlevnějších a nejdražších lokalitách, které byly určeny na základě výpovědí realitních kanceláří. Data byla získávána pomocí polostrukturovaných rozhovorů s respondenty, zaměřených na témata jako lokalita a místní společenství, zaměstnání, aktivity ve volném čase a rodina. Rozhovory jsou doplněny osobním pozorováním.

Klíčová slova: město, bydlení, životní způsob, dělnická třída, vyšší střední třída

Annotation

Krausová, Šárka. 2016. *Housing places of higher middle and working class members in Hradec Králové*. Hradec Králové: Faculty of Arts, University of Hradec Králové. 59 pp. Bachelor Degree Thesis.

The aim of this bachelor thesis is to find, where and how lives the members of higher middle class and working class in Hradec Králové. The survey took place in selected cheapest and most expensive locations, which were determined on the basis of statements of real estate agencies. The paper draws data from semi-structured interviews with respondents, that are focusing on topics as location and local communities, employment, free time activities and family. The interviews are accompanied by personal observation.

Key words: city, housing, lifestyle, working class, higher middle class

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala svému vedoucímu bakalářské práce panu doc. Mgr. Jánu Bunčákovi, CSc. za jeho rady a za čas, který mi věnoval. Také děkuji respondentům, kteří mi poskytli svůj čas a ochotně odpovídali na mé otázky.

V Hradci Králové dne 3. 7. 2016

Obsah

Úvod.....	10
1 Urbanizace a sociologie města.....	12
1.1 Struktura města.....	13
1.1.1 Sociální a ekonomická struktura obyvatelstva.....	14
1.1.2 Teorie soustředných zón	16
1.2 Městská rodina	17
1.2.1 Změny ve struktuře a velikosti městské rodiny	18
1.2.2 Změny ve funkcích městské rodiny	19
1.2.3 Vnitřní sociální struktura, sociální vztahy a role v městské rodině .	19
2 Sociologie bydlení	20
2.1 Bytová krize	21
2.2 Bytová situace	22
2.3 Funkční teorie bydlení.....	22
2.3.1 Vnější determinanty	23
2.3.2 Vnitřní determinanty.....	23
3 Sociologie životního způsobu.....	25
3.1 Životní podmínky.....	26
3.2 Vybrané teorie životního způsobu	27
3.2.1 Hédonistický životní způsob.....	27
3.2.2 Ekonomizující pojetí způsobu života.....	28
3.2.3 Třídní životní styly podle Pierra Bourdieu	28
3.3 Proměny sociální struktury	29
3.4 Spotřební život	30
3.5 Městský způsob života	30
3.6 Sociální příslušnost, vzdělání a životní způsob.....	31

3.7	Móda, luxus a způsob života	32
3.7.1	Třídní styly a vkus	33
4	Volný čas	34
4.1	Dělení volného času	35
5	Dlouhodobé tendence působící na život ve městech	36
6	Metodologie výzkumu	37
6.1	Cíl a výzkumné otázky	37
6.2	Výzkumné metody a sběr dat	37
6.3	Výzkumný vzorek	38
7	Výzkum.....	39
7.1	Shrnutí získaných informací	39
7.1.1	Rozhovory s respondenty z dražších lokalit	40
7.1.2	Rozhovory s respondenty z levnějších lokalit	43
8	Výsledky výzkumu	46
8.1	Bydlení	46
8.1.1	Vybavení domácnosti a majetek	47
8.1.2	Sousedí a přátelé	48
8.2	Zaměstnání	48
8.2.1	Dojíždění a pracovní doba	48
8.3	Volný čas.....	49
8.3.1	Koníčky.....	49
8.3.2	Dovolená a výlety	49
8.3.3	Kultura a společenský život	50
8.4	Rodina	50
8.4.1	Vídání příbuzných.....	50
8.4.2	Péče o domácnost a měsíční výdaje.....	51
	Shrnutí.....	52

9	Závěr	54
10	Seznam použité literatury	58
11	Přílohy.....	60
11.1	Příloha 1: Scénář rozhovoru	60
11.2	Příloha 2: Záznamový arch osobního pozorování	61
11.3	Příloha 3: Přepis rozhovoru s pozorováním	62
11.4	Příloha 4: Kódovnik	67
11.5	Příloha 5: Mapka s vybranými lokalitami v Hradci Králové	67

Úvod

Bakalářská práce se zabývá příslušníky vyšší střední třídy a dělnické třídy v Hradci Králové. Zaměřuje se zejména na to, zda se příslušníci dělnických tříd shlukují do typicky levnějších „dělnických“ čtvrtí a vyšší střední třídy naopak do dražších lokalit. Dále se snaží najít a popsat rozdíly mezi životním způsobem obou tříd.

Téma bakalářské práce, tedy Jak a kde žijí příslušníci vyšší střední a dělnické třídy, jsem si vybrala hlavně proto, že mě zajímalo, zda jsou ještě v dnešní době tyto třídy rozděleny do různých čtvrtí v Hradci Králové. Jistě jsou v Hradci levnější a dražší lokality, zdá se mi ale, že postupem času se tyto rozdíly stírají a ve stejné lokalitě či dokonce ve stejném domě mohou bydlet příslušníci obou tříd. Také k tomu podle mě přispívá fakt, že se dnes lidé již do jednotlivých tříd nezařazují.

Respondenty v mém výzkumu byli lidé, kteří bydleli ve vybraných nejlevnějších či nejdražších lokalitách Hradce Králové. Lokality byly určeny na základě mailových odpovědí tří realitních kanceláří. Mezi ně patřilo například Slezské předměstí, Pražské předměstí, Malšovice, Pouchov a další. Celkem bylo provedeno dvanáct polostrukturovaných rozhovorů, z nichž šest respondentů bydlelo v levných lokalitách a šest v lokalitách dražších.

Cílem této práce tedy bylo zjistit, zda nízkopříjmoví obyvatelé žijí převážně v určených levnějších lokalitách a vysokopříjmoví obyvatelé naopak v dražších. Dále pak, zda a jak se případně liší jejich životní styl. V návaznosti na cíl mé práce jsem si pak určila následující výzkumné otázky, které jsem se snažila zodpovědět:

1. Lze v současnosti pozorovat sociální diferenciaci mezi různými částmi Hradce Králové?
2. Liší se zásadním způsobem životní způsob a bydlení vyšší střední a dělnické třídy?
3. V jakých oblastech sociálních aktivit lidí (životní styl, pracovní aktivity) se projevují rozdíly mezi vyšší střední a dělnickou třídou?

4. Navazuje diferenciace sociálních aktivit vybraných tříd na přímo
5. pozorovatelné rozdíly v jejich životní úrovni?

Jelikož je moje bakalářská práce na stejné téma jako práce mého spolužáka Michala Doležala, s tím rozdílem, že on dělal výzkum v Rychnově nad Kněžnou, použili jsme v teoretické části stejné knihy. Ačkoliv je každá práce trochu jiná, jelikož jsme oba psali obsah svými slovy, některé části jsme použili společně beze změny. Jedná se o části z kapitol Urbanizace a sociologie města, Struktura města a celá kapitola Dlouhodobé tendence působící na život ve městech. Z důvodů větší zajímavosti našich výzkumů jsme si také určili stejné, výše vypsané, výzkumné otázky. Výsledky pak v závěru porovnááme mezi sebou.

Bakalářská práce je strukturována do několika témat. Na začátku se zabývám sociologií města, jeho vznikem, vývojem a zejména strukturou. Také jsem zde zařadila teorii soustředných zón od Ernesta W. Burgesse, která se mi zdála nejvíce podobná uspořádání Hradce Králové. Práce pokračuje tématem městské rodiny. Další částí je pak sociologie bydlení, kde se mimo jiné zabývám vnějšími a vnitřními determinanty, které ovlivňují strukturu bydlení. Třetí oddíl teoretické části se věnuje životnímu stylu a volnému času. Práce pokračuje popisem metodologie a poslední částí pak je samotný výzkum, prezentace výsledků a vyvození závěrů. Na konci práce je uveden seznam použité literatury a přílohy.

1 Urbanizace a sociologie města

Dobu, kdy všechny změny dospěly k vzniku prvních měst, nazýváme městská revoluce. V této době se města oddělila od venkova, populačně však byla stále velmi malá oproti počtu zemědělského obyvatelstva na venkově. K velké změně došlo až v 19. století, kdy přišla tzv. druhá městská revoluce, kdy se velké množství venkovského obyvatelstva přistěhovalo do měst. S tím ale vyvstal problém rychlé výstavby levných bytů pro nízkopříjmové rodiny, které byly často nedostatečně vybavené. Byl to však jediný způsob, jak těmto vrstvám zajistit potřebný počet bytů. [Musil, 1967: 9, 2005: 211]

Soudobá města jsou výsledkem procesu urbanizace, na který donedávna většina sociologických, ekonomických i geografických prací nahlížela jako na proces zvětšování počtu nebo podílu lidí žijících ve městech. Podle J. Musila: „V době, kdy se začal pojem urbanizace používat, byl definován nejčastěji jako koncentrace obyvatelstva do městských sídel. V nejjednodušší podobě se interpretoval jako proces, v jehož důsledku se zvětšuje podíl městského obyvatelstva na úhrnu obyvatelstva určitého území.“ [Musil, 2002: 8-9] Základní otázkou při tomto chápání urbanizace se stává určení velikosti sídla, které je možné označit za městské sídlo. Do jaké míry lze lidnatost sídel považovat za kritérium „městskosti“?

Kritika geograficko-demografického pojetí urbanizace a vymezení měst počtem obyvatelstva vedla k chápání urbanizace jako šíření hodnot, postojů a různých prvků tzv. městské kultury. „Urbanizace byla tudíž interpretována jako kulturní a sociálně-psychologický proces, jehož prostřednictvím si lidé osvojují materiální a nemateriální kulturu, včetně vzorců chování, forem sociální organizace, ale i způsoby myšlení, které vznikají ve městech či jsou pro měst typické.“ [Musil, 2002: 11] Předchůdcem tohoto způsobu chápání města byl G. Simmel, autor eseje *Velkoměsta a duchovní život*. (Simmel. 2006)

Současný pohled na urbanizaci je propojením historického, geografického a sociologického přístupu. „Tuto syntézu lze shrnout do následujících tezí:

- Urbanizace je změnou systémovou, je to změna prostorové organizace společnosti, čili změna celé struktury osídlení.

- Urbanizace je jednou ze složek modernizace společnosti.
- Za urbanizaci nelze považovat vlny rychlého růstu měst v různých obdobích evropské historie... Urbanizace označuje jedinečný přechod z převážně venkovské společnosti do společnosti převážně městské.
- Počátky urbanizace byly spojeny s industrializací, což dokládá těsná korelace mezi růstem počtu a koncentrací obyvatel ve městech a růstem pracovních příležitostí v průmyslu. Tato fáze se proto označuje jako industriální urbanizace. ... motorem další koncentrace obyvatelstva do měst se stal růst sektoru služeb. Hovoří se proto o postindustriální urbanizaci.
- Vztahy mezi hospodářským vývojem a urbanizací jsou ve všech jejích fázích významné...
- Urbanizace jako relativně autonomní proces uspořádávání lidských aktivit v prostoru není jen důsledkem technologického vývoje...ale i toho, co se v geografii označuje pojmem prostorová logika.
- Z hlediska územního rozložení obyvatelstva ... se urbanizace projevuje nejenom rostoucí koncentrací obyvatelstva v městských sídlech, ale i dalšími změnami...“ [Musil, 2002]

Teorie urbanizace je základním východiskem této práce, protože zdůvodňuje možnost zkoumání důsledků procesu urbanizace i v sídlech s menším počtem obyvatel a dává odpověď na otázku, jaké jsou základní sociologické charakteristiky městských sídel – měst.

1.1 Struktura města

Na strukturu města má vliv mnoho faktorů. Od funkčního rozložení jednotlivých částí města až po rozdíly kulturní nebo třídní. Díky tomu vznikaly různé formy bydlení, které se shlukovaly v celé obytné čtvrti, rozdílné svým sociálním zázemím. Rozhodujícími faktory v rozmístění těchto čtvrtí různých sociálních tříd byly například výše nájemného, blízkost škol, ale také samotný růst města.

Sociální stratifikace byla v různých městech odlišná a s tím vznikaly menší či větší sociální rozdíly mezi čtvrtěmi. Přesto i ve více homogenních společnostech vznikalo rozvrstvení na základě růstu města, kdy nové čtvrtě obsazovali mladí lidé s dětmi, kdežto ve starých žilo více důchodců. Typické pro velkoměsta 20. století pak bylo rozvolňování, které vedlo k rovnoměrnějšímu rozložení obyvatelstva. [Musil, 1967: 141-144]

„I na pražských předměstích se obvody s velkým zastoupením dělnického obyvatelstva dělily na centra továren a řemeslnických dělníků. Největší zastoupení továrního dělnictva mezi nájemníky bytů na nejbližších pražských předměstích měl 6. a 8. Smíchovský obvod, do nichž patřila i nejstarší pražská dělnická kolonie Mrázovka. [Horská, 2002: 211]

Rozdílné bylo i rozmístění obyvatelstva na základě pohlaví a rodinného stavu. Rodiny s dětmi častěji žily na okrajích měst, kde měly rodinné domky odpovídající velikosti, funkci a také finančním možnostem. Naopak blíže centru setravávají lidé rozvedení, stojící mimo rodinu nebo bydlící ve městě pouze přechodně. [Musil, 1967: 150, 159]

1.1.1 Sociální a ekonomická struktura obyvatelstva

Nejdůležitější je z pohledu této bakalářské práce diferenciací území na základě sociálních a ekonomických rozdílů. Je jasné, že ve společnostech s většími sociálními rozdíly vzniká větší územní diferenciací. Díky třídním rozdílům tedy vznikají charakteristické oblasti (čtvrti), rozdílné nejen druhem budov, ale také smýšlením a postavením jejich obyvatel. Je přirozené, že v jednotlivých čtvrtích bydlí lidé se stejným či podobným sociálním postavením, což ústí například v čtvrti ryze dělnické nebo úřednické. „*Třídní rozdíly se projevují polohou, druhem, velikostí, kvalitou bytu, stavem budovy a ve významné míře také kvalitou okolí.*“ [Musil, 1967: 161] Životní prostředí v okolí obydlí je jedním z nejdůležitějších aspektů výběru bydlení. Vyšší sociální vrstvy mají ve zvyku hledat například místa, která jsou mimo záplavové nebezpečí nebo hluk, tudíž se sdružují na vyvýšených místech. Naopak nižší třídy často bydlí v nekvalitních podmínkách, kde je více smogu a hluku v důsledku vysoké míry

zastavení. Vnější okolí je často neupravené, špinavé a pro děti nevyhovující. Není výjimkou blízkost železničních tratí, továren či skladů.

Bydliště se stává symbolem moci a třídního postavení, jehož vnějšími znaky je úprava samotného obydlí ale také jeho okolí, velikost zahrady nebo vstup do domu. V městské společnosti ale není důležité jen to, jak byt či dům vypadá, ale také jakou má adresu. Samotná adresa se zde stává jistým znakem třídní příslušnosti. Zajímavostí je, že se třídy s vyššími příjmy a postavením vyskytují do určité vzdálenosti od městského centra, což je nejspíše dáno jejich požadavky na méně hluku, ale zároveň dobrému přístupu k městským službám a institucím. Ve vzdálenějších lokalitách se pak znovu začínají objevovat domácnosti s nižšími příjmy.

Jaké jsou preferované typy a místa bydlení se liší s každou společností, ne-li rodinou. Záleží nejen na sociálních a ekonomických možnostech jednotlivých rodin, ale také na jejich vkusu či místní tradici. Dalším aspektem je například již dříve zmíněné rozrůstání města, rozvoj automobilismu či stárnutí domů. [Musil, 1967: 162, 164-165]

Podle Pakulského s Watersem existovalo třídní rozložení obyvatelstva do konce sedmdesátých let. V soudobé společnosti se tyto třídy zásadně mění a prolínají, proto již nelze o třídní společnosti jako takové mluvit. Díky technickému rozvoji se na dělníky kladou větší požadavky na kvalifikaci, proto není výjimkou, že vysoce kvalifikovaný dělník může být na vyšší životní úrovni, než úředník či živnostník. Navíc počet kvalifikovaných dělníků neustále narůstá, kdežto dělníků ve významu nejnižší životní úrovně ubývá. Mizení třídní stratifikace napomáhá i fakt, že lidé již nežijí po celý život v jednom manželství, jak tomu bylo v minulosti, ale více se rozvádějí, žijí odděleně nebo tzv. na psí knížku. Leiulfsrudová s Woodwardovou také tvrdí, že nelze k jedné třídě přiřadit rodiny, kde je každý z manželů příslušníkem jiné třídy. S rostoucí životní úrovní se mění i spotřební vzory, které se u nižších vrstev začínají podobat vrstvám vyšším. Do popředí se dostávají například výdaje za průmyslové zboží a služby. Postupem času se k lepšímu také mění kvalita bydlení a vybavenost domácností. [Huláková, 1979: 32, 35; Šanderová, 1999: 20, 22, 24]

Přesto u nás koncem dvacátého století vznikají tři základní třídy:

- *Vyšší třída*, zahrnující ty nejbohatší vrstvy naší společnosti, mezi něž patří i celebrity.
- *Střední třída*, která zahrnuje drobné podnikatele a živnostníky, kteří musí pracovat na plný úvazek.
- *Dělnická třída*, která zastupuje všechny dělníky, kromě těch vysoce kvalifikovaných a jejichž partnerky také pracují v dělnickém povolání. [Šanderová, 1999: 27]

Podle Ulricha Becka můžeme třídy rozdělit na základě příjmů nebo postavení na pracovním trhu. Přesto se u příslušníků těchto „tříd“ jednotlivé styly života mohou lišit. To, že známe jejich postavení na pracovním žebříčku, neznamena, že víme, jaký mají život, jak myslí nebo jaký mají módní vkus. Přesto můžeme říci, že v něčem se střední a vyšší třídy od dělnických liší a to například prací v důchodovém věku. Zatímco pro střední a vyšší vrstvy je práce v důchodovém věku často uniknutím statusu důchodce, který berou jako snížení sociálního statusu, pro nižší třídy to má spíše praktické důvody. Často tak činí, aby mohli finančně podporovat své děti. Samotná dělnická třída prochází poslední dobou velkými změnami. V České republice vnikají dva typy dělníků:

- 1) **Individualizovaný dělník**, který pracuje ve službách a liší se od starého pojetí dělníka tím, že již není zařazován do tříd nižších, ale je podobný vrstvám středním, na což mají velký vliv masová média.
- 2) **Marginalizovaný dělník**, bližší pojetí dělníka v minulosti, stále vykonávající manuální práci. [Nedbálková, 2012: 86-87, 93]

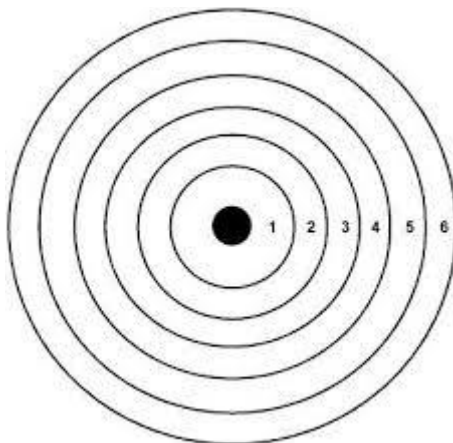
1.1.2 Teorie soustředných zón

Teorii soustředných zón připravil Ernest W. Burgess pro knihu „The City“, která vyšla roku 1925. Jeho tvrzení vycházelo z předpokladu, že se město rozšiřuje od centra v prstencích, z nichž každý má své charakteristické rysy:

- I. zóna je centrální obchodní čtvrť, kde žijí lidé krátkodobě nebo pouze přechodně;

- II. zóna se také nazývá přechodnou a bydlí zde lidé s nižšími příjmy. Zpravidla lidé, kteří se jako první stěhovali do měst. Tato zóna se vyznačuje vysokou hustotou zalidnění;
- III. zóna je obydlena dělníky, kteří pracují uvnitř města;
- IV. zóna patří středním a vyšším třídám, kde figurují dobré životní podmínky. Je charakteristická vilovými čtvrtěmi a dobrými domy;
- V. zóna je naopak obydlena nižšími třídami, než čtvrtá. Je zde nutnost dojíždění do města za prací v rámci 30 až 60 minut. [Musil, 1967: 173-174]

Obrázek 1: Teorie koncentrických pásem

Zdroj: https://is.muni.cz/el/1456/jaro2014/MPR_REP2/um/ucebnitext-2014.pdf

1.2 Městská rodina

Pojem městská rodina jde obecně definovat velice špatně. V rodinách totiž existuje sociální diferenciacce, například podle třídní příslušnosti. Ve městech žijí rodiny jak dělnické, tak úřednické nebo v minulosti buržoazní a pro každou z těchto vrstev měla urbanizace jiné následky. Přesto během urbanizace proběhlo pár změn, které lze v jisté míře aplikovat obecně na městskou rodinu.

S přechodem na městský způsob života se musela změnit i velikost a skladba rodiny, která se tak přizpůsobila novým podmínkám. Část jejích funkcí přešla na jiné instituce, na druhé straně se ale některé funkce zvětšily nebo transformovaly. Co se týče dětí, ty s městským životem získaly větší volnost a nezávislost, s čímž souvisí částečná ztráta rodičovské autority. Obecně se rodinná pouta více rozvolnila, což vedlo k větší různorodosti zájmů a také k větší svobodě ohledně vybírání přátel. Sociální role zde nejsou tak striktně dané jako u rodiny

venkovské. Část rodin po přestěhování do měst ztratila kontakty se svými příbuznými a známými. S městským životem přišla i redukce rodinných zvyků, hlavně u dělnických, zaměstnaneckých a úřednických rodin. [Musil, 1967: 224-225]

1.2.1 Změny ve struktuře a velikosti městské rodiny

Jak již bylo zmíněno, stěhování do měst znamenalo pro mnoho rodin ztrátu kontaktu se širší rodinou a příbuznými. Mladé rodiny často opouštěly rodiče a stěhovaly se za lepšími pracovními podmínkami do měst, díky čemuž vznikl pojem malá městská rodina. Pro malé městské rodiny byla charakteristická regulace porodnosti, jelikož mladé rodiny neměly finanční prostředky na výchovu dětí a navíc díky omezení dětské práce přestaly být ekonomicky výhodné. Regulace porodnosti se ale nejdříve objevila u buržoazie, která si tak chtěla udržet majetek pohromadě.

Před druhou světovou válkou vládlo přesvědčení, že městský životní způsob a s ním spojená vysoká mobilita, rozkládá rodinu. Přesto se během války ukázalo, že právě městská rodina je velice stabilní a lidé v ní hledají emocionální jistotu.

Teorie izolované městské rodiny poukazovala nejen na to, že se rodiny zmenšují, ale že je zde nutkání dětí opustit rodinu co nejdříve a žít vlastní život. Často chtějí mít vlastní bydlení v době studia nebo během prvních let zaměstnání. Pro tento typ rodiny byl zaveden pojem „časová rodina“. Rodinné svazky, které byly v minulosti pevné a stálé se rozpadají. Děti odcházejí a manželé se často rozvádějí. Postupem času se mění smýšlení u vyšších tříd, které si pořizují více dětí. Optimální velikost rodiny u ostatních, ať už dělnických, zaměstnaneckých nebo úřednických rodin, byla 2-3 děti. Ztráta rodinných kontaktů nevznikala pouze přirozeně, odstěhováním mladých rodin za lepšími pracovními podmínkami, ale také záměrně. Mladé rodiny se tak zbavovaly zodpovědnosti za starší rodiče, aniž by ztratily prestiž. Zajímavostí je, že u dělnické rodiny mají větší zastoupení kontakty s příbuznými, kdežto u horních tříd se známými. [Musil, 1967: 225-228]

1.2.2 Změny ve funkcích městské rodiny

Začátkem 20. století William F. Ogburn vyvodil o městské rodině dva závěry. Prvním bylo, že městská rodina ztrácí ekonomickou a výchovnou funkci. Tím se myslí, že se diametrálně oddělila práce od bydliště a o výchovu dětí se spíše starala škola. Druhým však naopak bylo, že se zvýšily funkce sociální. Funkce v rodině se měnily i v důsledku technických vymožeností, jako jsou například pračky a plynové či elektrické sporáky. Tyto změny měly hlavní vliv na ženy, kterým z velké části ulehčily práci v domácnosti, zároveň ale vznikla nutnost práce mimo domov. Po finanční stránce je tedy manžel stále hlavním živitelem rodiny, ovšem do rodinného rozpočtu stále více přispívá i žena.

Teorie, která brala v potaz rozdílnost funkcí rodin různých sociálních tříd, vznikla až v druhé polovině dvacátého století. Předchozí teze ale nevyvrátila, spíše upřesnila a prohloubila. Stále zde platí, že se práce výrazně oddělila od bydliště. Rodina tedy ztrácí svou hospodářskou funkci. Je ale mylné se domnívat, že rodina ztratila veškerou „výrobní“ funkci. Stále existují věci a činnosti, které nelze mechanizovat a kdyby se měli nahrazovat službami terciárního sektoru, bylo by to velice drahé. Pro vyšší vrstvy je ale typické, že terciární služby (tedy pradeny nebo služebné), nahrazují službami sekundárními, jako jsou například pračky nebo myčky nádobí. Dělnické rodiny se pak díky zvýšení životní úrovně mohly postarat alespoň o základní funkce, které jim byly do té doby odepřeny. Díky lepším životním a pracovním podmínkám jsou schopni zajistit potřebnou výchovu a socializaci dětí. Navíc mají více volného času a vzniká tak prostor pro plnění rekreační funkce rodiny. Dělnické třídě tedy funkce spíše narostly, nežli se zmenšily. [Musil, 1967: 229-234]

1.2.3 Vnitřní sociální struktura, sociální vztahy a role v městské rodině

Stejně jako v zaměstnání nebo veřejném životě vznikají role a jistá sociální postavení i uvnitř rodiny. S nástupem nových životních podmínek v rámci městského života se tyto role postupem času měnily. Rodiče, ale zejména otec, ztrácí svoji autoritu. Ženy se díky jejich větší zaměstnanosti staly více rovnoprávné. Díky novým hodnotám ustupuje i vliv náboženství na rozložení rolí v rodině. Všechny tyto změny vytvářejí postupnou demokratizaci rodiny, jinak

také tzv. rovnostářskou rodinu. S nástupem větší svobody a rovnoprávnosti žen a ubýváním otcovy autority se mění i poměr rozdělení domácích prací.

V zemědělských rodinách ještě stále převyšuje vzor patriarchální rodiny, což znamená, že zde žena zůstává doma a stará se o domácnost a děti, zatímco muž pracuje.

Naproti tomu v dělnických a úřednických rodinách existuje rovnoměrnější rozdělení domácích prací. Přesto jsou i mezi těmito rodinami rozdíly. Zatímco v dělnických rodinách pomáhají s domácími pracemi spíše muži, v úřednických jsou to děti. U dělnických rodin je také častější, že oba rodiče mají stejný vliv na výchovu svých dětí.

Přesto, že mnoho teorií tvrdí, že městské životní podmínky způsobují rozklad rodiny, není to tak úplně pravda. Ty samé podmínky totiž slouží k posilování rodinných vztahů. S nástupem městské společnosti, která je charakteristická svou odměřeností v lidských vztazích, racionálností a minimem citových projevů, je právě rodina místem, kde člověk hledá citové vazby. [Musil, 1967: 235-239]

2 Sociologie bydlení

Vnímání pojmu „sociologie bydlení“ je různé. Někdo bere jako hlavní vztah rodiny s bytem, rodiny se sousedstvím či většími celky, někdo se soustředí na bydlení jako jev ekologický či kulturní. [Musil, 1971: 10]

Počátky sociologie bydlení jako vědecké disciplíny sahají do doby industrializace a urbanizace. Nejdříve se zabývala pouze řešením bytové nouze jednotlivých sociálních tříd, později se ale přestala soustřeďovat jen na bytovou nouzi, ale také obecně na bydlení. Novou myšlenku do sociologie bydlení vnesl Karel Teige, který městskou rodinu jmenoval sociálním obsahem bytu. Tato rodina má pak vliv na konečnou podobu bytu, který je výsledkem jejího smýšlení, hodnot a ekonomické situace. Není to však jenom rodina, která ovlivňuje podobu obydlí, ale také kulturní vzorce dané společnosti jako takové. [Musil, 1971: 13, 19-20] Podle něj je také bydlení začátkem devatenáctého století výsadou majetných vrstev. Byty nižších vrstev nazýval spíše noclehárnou. Zlepšení

bytových podmínek dělnické třídy nastalo v třicátých letech. [Teige, 1932: 150, 200]

Sociologie bydlení měla sloužit zejména také jako podklad pro architekty, kteří by uměli být funkčně přizpůsobit jednotlivým vrstvám společnosti. To zahrnovalo nejen rozmístění a počet místností, ale také celkovou velikost bytu dle vybavení. Významným faktorem při utváření bytu je také čas, který zde rodina tráví nebo její složení. Je však zcela nemožné vyhovět individuálním potřebám každé rodiny, proto dochází ke standardizaci výstavby bytů, které se rodiny musí přizpůsobit. [Musil, 1971, 20-22]

Starším odvětvím sociologie bydlení je sociologie sousedství, která se zabývá vztahy mezi obydlím a jeho širším prostředím. Před druhou světovou válkou vznikaly snahy o cílené rozmístění obytných jednotek tak, aby se podporovaly sociální vztahy mezi jejich obyvateli. Bylo však zjištěno, že větší vliv na vztahy sousedů byly jejich osobní charakteristiky. V této době se také často vyskytovaly myšlenky na „smíšené“ okrsky. Tyto okrsky měly zmírňovat a nejlépe odstranit napětí mezi sociálními třídami, což mělo být dosaženo díky standardizovaným bytům, rozdílných pouze velikostí pro různě početné rodiny. [Musil, 1971: 27, 30-31]

V některých vyspělejších zemích není výjimkou zasahování státu do bydlení. S postupným zlepšováním životní úrovně a úrovně bydlení by si nízkopříjmové rodiny nemohly dovolit byt, odpovídající její velikosti či potřebám. Bez pomoci státu by tak bydlely pod minimální úrovní dobrého bydlení. [Musil, 1971: 40]

2.1 Bytová krize

V důsledku druhé světové války se vytvořila bytová krize. Vládl zde nedostatek bytů zapříčiněný pozastavením bytové výstavby během války. Objevila se potřeba intervence do bydlení ze strany státu. Zejména pak ohledně výše nájemného, kterého by pronajímatelé díky bytové nouzi mohly využít jeho radikálním zvýšením. Poválečné období bylo charakteristické vládními projekty, které měly odstranit bytovou nouzi za pomoci výzkumů budoucích potřeb bytů. [Musil, 1971: 55]

„Pojem bytové potřeby... vyjadřuje požadavek, aby byly vytvořeny takové podmínky bydlení, které by odpovídaly normám, jež jsou považovány za nezbytné z hlediska zdraví, soukromí a rozvoje normálního rodinného života.“ [Musil, 1971: 57]

Stát kontroloval nejen výši nájemného, ale také přidělování bytů. Díky tomu měly chudší sociální vrstvy nárok na určitou úroveň bydlení, na kterou by s neregulovaným volným trhem neměly prostředky. S postupným vyprošťováním z bytové krize se ruka státu stahovala a opět zavládl volný trh řízený nabídkou a poptávkou. I přes zlepšování ekonomické situace však byla a stále je i v nejbohatších zemích světa dobrý byt určitým sociálním vrstvám odepřen. To se nezmění, pokud tyto vrstvy nebudou dotovány státními příspěvky na bydlení nebo se nesníží výše nájemného. [Musil, 1971: 62-63]

2.2 Bytová situace

Vývoj bytové situace můžeme rozdělit do třech období:

- První období je charakteristické dříve zmíněnou bytovou krizí, která vznikla po druhé světové válce a trvala až do roku 1950. Ačkoliv byla bytová nouze akutní, nejvíce sil se věnovalo na znovuoobnovení fungování hospodářství a průmyslovou výrobu, což zapříčinilo pouze velmi pozvolnou výstavbu nových bytů.
- Druhé období je naopak význačné vysokou rychlostí bytové výstavby, která trvala přibližně deset let (1950 – 1960).
- Ve třetím období je ve většině zemí bytová krize zažehnána a díky tomu se může přistoupit na otázky ohledně zlepšení úrovně bydlení. Toto období trvalo od roku 1960. [Musil, 1971: 76-77]

2.3 Funkční teorie bydlení

Základním kamenem funkční teorie bydlení bylo, že funkce určuje jeho strukturu. Strukturu pak dále ovlivňují vnější a vnitřní determinanty. [Musil, 1971: 104]

2.3.1 Vnější determinanty

Mezi vnější determinanty ovlivňující strukturu obydlí patří zejména klimatické, pracovní a také politickoekonomické podmínky. Klimatické podmínky mohou mít vliv na postavení domu, rozmístění a velikost jeho místností a také na čas, který rodina tráví vevnitř či venku. Vliv na strukturu obydlí mají také různá povolání jednotlivých členů rodiny. Například lidé, kteří pracují v hlučných podmínkách, budou vyžadovat klidné domácí prostředí. Stejně tak zaměstnanci pracující v kancelářích nebo na slunci budou preferovat jiné prosvětlení bytu. Důsledkem třídní společnosti vznikají charakteristické druhy domů a také jejich úroveň. V některých společnostech ale není obydlí podřízeno zejména funkci, ale také se stává výrazem statusu. Obzvláště v městských společnostech, kde se vyskytuje vysoká anonymita, získávají na důležitosti adresy domů, jejich vnější podoba a vnitřní rozestavení. Člověk je tak ihned schopen demonstrovat příslušnost k jisté sociální vrstvě a postavení. [Musil, 1971: 107-108, 110, 119-120]

2.3.2 Vnitřní determinanty

Vnitřní determinantou je například struktura rodiny a její funkce. Ve druhé polovině 19. století se diametrálně odlišovaly funkce rodin dělnických a buržoazních. V důsledku dlouhé pracovní doby v dělnických rodinách, hmotných poměrů a bytových podmínek zde téměř neexistovala rekreační funkce. Na druhé straně v rodinách vyšších tříd byla důležitou součástí života hudba, literatura nebo pěstování společenského života. Výrazným vlivem na rozvoj rekreačních funkcí bylo zlepšení ekonomické situace a technický rozvoj. Vlastnictví automobilu a zkrácování pracovní doby vedlo k společně tráveným víkendům, ale zároveň se zvyšováním počtu automobilů na jednu rodinu vznikala i větší rozdílnost ve využití volného času. [Musil, 1971: 126-127]

Další vnitřní determinantou bytové struktury jsou činnosti v bytě. Obecným faktem je, že nejvíce používanou místností je kuchyň a to zejména u dělnických rodin. Částečně je to také způsobeno tím, že starší i novější byty dělnických rodin byly menší a kuchyně tak sloužila více účelům, než jenom vaření. Tyto tendence však v některých případech nelze vysvětlit pouze malou plochou bytu, ale přetrvávajícím tradičním stylem života. S nástupem moderního

bytu začaly jednotlivé místnosti, stejně jako kuchyně, plnit více funkcí.

U dělnických rodin bylo při stěhování do větších městských bytů typické, že často nechávaly některé místnosti neobydlené a zůstávaly více pohromadě. [Musil, 1971: 136, 138, 142]

Poslední determinantou, kterou zde zmíním je preference druhu domů. Oproti jiným zemím mají v Československu největší zájem o rodinné domy dělnické třídy. Nejspíše je to dáno jejich tradičním životem na vesnici, kde na přilehlých pozemcích chovali domácí zvířata a oplývali větší zručností ohledně oprav domu. Ideálním bydlením pro českou buržoazii 19. století byly naopak velké byty v blízkosti důležitých památek a významných míst. Důležitým aspektem bylo také místní klima. Orientace vyšších tříd na bydlení v rodinných domech vznikla až v době první republiky. Jakmile se obydlí stalo symbolem moci, byla od vyšších tříd vyžadována větší formálnost v uspořádání místností tak, aby vznikl dojem většího prostoru. U rodinných domků nemohly chybět terasy a krby. Symbolem třídní příslušnosti byl také například počet světel a drahé vybavení bytu. [Musil, 1971: 147-148, 151, 171-172]

3 Sociologie životního způsobu

Pojem životní způsob má mnoho synonym. Někteří ho nazývají životním stylem, životním slohem a často také životní úrovní. Problém spočívá v tom, že není jen jedna teorie popisující společnost. Navíc se sociologie životního způsobu snaží zahrnout teorie jiných sociologických disciplín, jako je například sociologie výchovy, mládeže, práce apod. [Kubátová, 2010: 11]

Následují dvě definice životního způsobu:

1) „Podle české socioložky Jany Duffkové je životní způsob ‚systém významných činností a vztahů, životních projevů a zvyklostí typických, charakteristických pro určitý subjekt (jedince či skupinu, eventuálně i společenství či společnost coby konkrétní nositele životního způsobu)“ [Duffková citována in Kubátová, 2010: 13]

2) Podle Pavla Pácla „životní způsob pokládáme za široký komplex (typických – Š. K.) činností, kterými lidé rozličnými způsoby uspokojují a rozvíjejí své potřeby, dále za komplex vztahů, které v tomto koloběhu činností a potřeb vznikají, a konečně za souhrn s těmito činnostmi a vztahy spojených hodnot, norem a idejí.“ [Pácl, 1988: 5]

Sociologie životního způsobu jakožto vědní disciplína u nás vznikla až v polovině 60. let, tedy v době marxismu. Její vznik byl důsledkem hledání odpovědi na právě řešené společenské problémy přesahující lokální úroveň. Mezi hlavní problémy patřil zejména rapidní vývoj vědy a techniky, který by mohl neblaze ovlivnit společnost v rámci rychlých změn, na které nemusela stačit. Dále se zde objevovala problematika vzniku tzv. konzumního života. Lidé již neměli potřebu pouze uspokojovat své základní potřeby, ale vlastnit i něco navíc se stávalo známkou bohatství a prestiže. Posledním důležitým problémem se pak stala ekologie, jelikož si společnost konečně uvědomila, že některé přírodní zdroje nejsou nevyčerpatelné. [Pácl, 1988: 5–7]

Životní způsob (typické struktury vztahů, činností, norem a hodnot) vzniká až ve společnosti společensky a ekonomicky ustálené. Jeho náplní je zachytit

člověka ve všech dimenzích jeho života, jako je například práce, rodina nebo volný čas. [Pácl, 1988: 7, 8]

Další pojem, který bych ráda vymezila, je životní úroveň. Životní úroveň jedince rozumíme velikost materiálního vlastnictví a úroveň spotřeby, které si může dovolit, což se odvíjí od jeho osobních příjmů a vybavenosti domácnosti. Příjmy jednotlivců se samozřejmě v dnešní společnosti liší a díky tomu můžeme určit jejich životní úroveň. Zdali patří k třídě nižší, která je charakteristická svojí chudobou nebo naopak vyšší, která se pyšní okázalou spotřebou. S životní úrovní se pojí i kvalita života, která se zabývá materiálním vlastnictvím z pohledu jeho kulturnosti. Sem patří například vlastnictví knih, obrazů a jiné. V širším pojetí je to spíše zajištění životní úrovně občanů prostřednictvím veřejné zprávy. Tzv. služby ve veřejném zájmu zahrnují například kvalitu infrastruktury, komunikace nebo životní prostředí. [Kubátová, 2010: 21, 22]

3.1 Životní podmínky

Způsob života nevzniká náhodně. Na to, jak se životní způsob utváří, má vliv nejen osobní charakter člověka a jeho chování, ale také okolní životní podmínky, kterým se musí přizpůsobovat. Nejjednodušším nástrojem ovlivňování životního způsobu nejsou přímé zásahy ve smyslu úředního dozoru, ale spíše změny životních podmínek. To ale nezaručuje očekávaný výsledek, jelikož každý reaguje na změny podmínek jinak. Životní podmínky, které ovlivňují způsob života jedinců a skupin, nazýváme determinanty, faktory nebo komponenty. Determinanta má na životní způsob největší vliv a zásadně jej ovlivňuje. Je to například základní uspořádání společnosti, které určuje nejen její strukturu a způsob výroby, ale také ovlivňuje lidské činnosti, jejich vztahy nebo ideje. Faktor má oproti determinantě zásadně menší vliv a působí jen na některé oblasti života. A nakonec komponent, ovlivňující část způsobu života, který je ale již sám jeho součástí. [Pácl, 1988: 11, 12]

V následující části popíšu životní podmínky, rozdělené na přírodní, společenské a osobnostní.

- 1) **PŘÍRODNÍ PODMÍNKY:** Mezi tyto podmínky můžeme zařadit geografické, tedy to, na jakém místě bydlíme nebo jaké jsou zde

klimatické podmínky. V dnešní době ale ztrácejí na významu, jelikož je lidé svými zásahy mění a přizpůsobují. Pouze v případě přírodní katastrofy získávají velkou váhu a na čas se stávají determinantou životního způsobu. Mezi další přírodní podmínky patří biologické ve smyslu „přírody v nás“, což znamená zdravotní stav lidí. I ty, stejně jako demografické podmínky, postupně ztrácejí na vlivu, jelikož jsme s rostoucí úrovní medicíny schopni do nich zasahovat. Poslední a nejdůležitější jsou podmínky demografické, do nichž patří věková struktura obyvatelstva, jeho hustota nebo struktura osídlení.

- 2) **SPOLEČENSKÉ PODMÍNKY:** Do společenských podmínek můžeme zařadit makrosociální, které zasahují více společností. Důležitou roli zde hraje členství v mezinárodních organizacích, aktuální stav politické situace nebo vývoj vědy a techniky. Dále tu jsou podmínky sociální, které naopak působí pouze v rámci jedné společnosti. Mezi ně řadíme například konkrétní podobu výrobních sil a vztahů, životní úroveň společnosti, ale také nemateriální podmínky (právní normy, masmédia) a v neposlední řadě tradice. Třetí, mikrosociální podmínky, působí pouze v rámci skupin. Působí na člověka svými vlastními zavedenými normami a hodnotami, kterým se člověk musí přizpůsobit, aby mohl být součástí této skupiny.
- 3) **OSOBNOSTNÍ PODMÍNKY:** Osobnostní podmínky již z názvu závisí na samotném člověku, tedy na jeho vlastnostech a životních zkušenostech, které utvářejí jeho životní způsob. [Pácl, 1988: 11–18]

3.2 Vybrané teorie životního způsobu

3.2.1 Hédonistický životní způsob

Hédonismus vznikl v Americe v 60. letech 20. století. Je to způsob života, který upřednostňuje spotřebu před vším ostatním. Jeho charakteristikou je okamžité uspokojování všech myslitelných potřeb. Přesto zde zůstává jistá hranice mezi pracovním a volným časem. Člověk by měl být stále zaměřen na práci, která je pro společnost důležitou hodnotou, volný čas by ale měl věnovat právě

nevázanému uspokojování jeho potřeb. Díky vzniku masové společnosti pomalu mizí stratifikace společnosti, určována zaměstnáním jednotlivců. Lidé se odprošťují od třídních vzorců životního stylu. Vzniká tzv. konzumní způsob života, který je vlastní všem třídám a vrstvám. Všichni lidé mají možnost nakupovat průmyslové zboží dlouhodobé spotřeby, jako jsou například pračky, ledničky a vysavače. K tomu například přispívá i vynález montážní linky, která rapidně nejen výrobu zlevňuje, ale také urychluje, díky čemuž si více lidí může dovolit osobní automobil. Výrazně se také rozrůstá prodej na splátky. [Kubátová, 2010: 43–46]

3.2.2 Ekonomizující pojetí způsobu života

Zakladatelem této teorie je Karel Marx, který společnost rozděluje do dvou skupin. První skupinou je buržoazie (třída vládnoucí), která vlastní výrobní prostředky a která vykořisťuje třídu podřízenou, tedy dělníky vlastníci pouze svou pracovní sílu. Ti sice reálně pracují a vytvářejí prostředky potřebné k životu, ale v konečném výsledku je jim tato práce třídou buržoazní odebrána. Navíc jsou za tuto práci tak málo placeni, že jim příjmy stěží vystačí na pokrytí výdajů za základní životní potřeby. Kdyby se ale chtěl dělník od tohoto systému výrobních vztahů oprostit, odsoudil by se k smrti, jelikož by neměl ani na tyto potřeby. Práce je pro dělníka pouze nástroj k přežití. [Kubátová, 2010: 63–65]

3.2.3 Třídní životní styly podle Pierra Bourdieu

P. Bourdieu tvrdí, že život je boj o pozice poskytující jistý vliv a moc. Lidé podle něj zastávají pozice ve společnosti, závislé na jejich vlastnictví kulturního a ekonomického kapitálu. Důležitou roli pak hrají i poměry mezi těmito dvěma kapitály. S každou pozicí je provázán habitus (vnitřní dispozice člověka) a životní styl. Jelikož má každá třída jiný ekonomický kapitál, má také jiný životní styl, který se projevuje například tím, jak se člověk obléká nebo jak tráví svůj volný čas. Každá třída má také svůj charakteristický habitus (vzory jednání, zvyklosti), který se utváří v dětství vlivem rodiny, která přísluší k nějaké sociální vrstvě. Tím, že rodiče předávají svůj kapitál dětem, dochází k reprodukci sociálních nerovností. [Kubátová, 2010: 69–72]

3.3 Proměny sociální struktury

Podle Zigmunta Baumana se moderní společnost mění z pevné na tekutou. V pevné (industriální) společnosti byla práce na celý život, dělnická pracovní síla byla kupována vlastníky kapitálu. V tekuté moderní společnosti jsou spíše charakteristické krátké svazky, flexibilní smlouvy a strach plynoucí z nejistých pozic a budoucnosti. Kapitalismus mění svoji formu, jelikož získávají větší cenu ideje, nežli materiální výrobky. [Kubátová, 2010: 102]

„V tekuté moderní společnosti se rozpadají lidské svazky. Už se neuzavírají závazky typu, dokud nás smrt nerozdělí, ale uzavíráme obchodní kontrakty typu, dokud uspokojení trvá.“ [Kubátová, 2010: 103]

Z. Bauman dále určuje čtyři kategorie pracovníků v moderní společnosti:

- 1) Pracovníci, kteří pracují hlavou a vymýšlejí právě tolik ceněné ideje a způsoby, jak je prodat.
- 2) Pracovníci, kteří předávají své znalosti dalším generacím a připravují je tak na budoucí zaměstnání. Tím zvyšují poměr pracovní síly. Patří sem například učitelé.
- 3) Zaměstnanci, snažící se zvyšovat poptávku po určitých produktech prostřednictvím reklamy.
- 4) Manuálně pracující zaměstnanci u montážních linek nebo lidé připoutaní k počítačové síti. [Kubátová, 2010: 102–103]

Oproti Z. Baumanovi nazývá Ulrich Beck naši společnost rizikovou, jelikož předchozí, industriální společnost, po sobě zanechala ekologická a sociální rizika, se kterými se současná společnost musí vypořádat. Tato rizika byla zapříčiněna průmyslovou výrobou a modernizací společnosti. Již zde nezáleží na třídní příslušnosti, protože rizika jsou pro všechny stejná a velikost majetku nehraje roli. Díky tomu třídní struktura a situace mizí a nahrazuje ji situace riziková. Prioritou celé společnosti se stává zajištění bezpečnosti. Zaměstnání už déle nezáleží na třídní příslušnosti, ale na tom, jak jsou jednotliví členové společnosti schopni využít svůj potenciál na trhu práce.

Jelikož se v rizikové společnosti částečně odbourala sociální nouze u nižších vrstev v důsledku zvyšování příjmů, nastává tzv. zmasovění společnosti, kde místo třídních životních stylů nastupují konzumní životní styly. Trh práce rozděluje společnost na ty, kteří mají práci a na ty, kteří ji nemají. [Kubátová, 2010: 104–106]

3.4 Spotřební život

V důsledku zmasovění společnosti podle Herberta Marcuse mizí individualismus. Lidé jsou ovlivňováni reklamou a je jim nuceno to, co vlastně nepotřebují, ale mají to ostatní. Tím, že se ženou pouze za uspokojováním svých potřeb, přetrhávají osobní pouta, stávají se závislými a chamtivými.

Konzumní životní postoj podle Z. Baumana vyjadřuje možnost vyřešit všechny problémy nákupem jisté věci či návodu, která problém vyřeší. Kvalita života se odvíjí od toho, jak člověk umí vydělávat a nakupovat. Uměním nakupování se pak myslí právě již zmíněný nákup věcí a návodů k vyřešení problémů. Konzumní životní styly se utvářejí s pomocí reklamy, která lidem ukazuje, jaké mají koupit výrobky, aby měli určitý životní styl. Snaží se lidem namluvit, že tyto výrobky neoddelitelně ke konkrétnímu životnímu stylu patří. Lidé se tak rozdělují do skupin podle toho, jak se oblékají, co dělají ve svém volném čase nebo jakou hudbu poslouchají. I když zde zdánlivě existuje bezpočet životních stylů, z kterých může člověk vybírat, stále zde hraje důležitou roli jejich ekonomický kapitál. Chudí lidé nemají možnost vybírat z některých životních stylů, neboť jsou moc nákladné. Proto se oproti individualizmu stále drží jisté třídní specifické životní styly. [Kubátová, 2010: 130–134]

3.5 Městský způsob života

V tomto oddíle se budu zabývat způsobem života v moderním městě, které vzniklo přibližně v první polovině 19. století.

Městský život je povětšinou uspěchaný, neosobní a také velmi hlučný, což ovlivňuje člověka, který v tomto městě žije. Touto souvislostí mezi městským prostředím a jedincem se zabýval sociolog Georg Simmel. Městský životní způsob je charakteristický vysokou dělbou práce. Na městského člověka má vliv

nepřeberné množství podnětů a proto je člověk musí redukovat. Více se uzavírá a nedává tolik najevo svoje city, což se projevuje spíše rozumovým, nežli citovým rozhodováním. S velkým počtem městského obyvatelstva souvisí neosobnost. Člověk totiž nemůže navázat osobní kontakt s každým, koho ve městě potká. Zároveň je tím ale částečně osvobozen, neboť na venkově by byly jeho činy neustále kontrolovány a posuzovány rodinou i lidmi v sousedství. Aby se člověk ve městě prosadil, musí nějak vyčnívat nad všechny ostatní, aby na sebe upoutal pozornost.

Ačkoliv je tedy ve městě člověk součástí velké masy lidí, má větší svobodu než na vesnici a jeho život je více osamělý. Ačkoliv je lhostejný k vnějším podnětům, snaží se nějak vybočit. Městský život je tedy plný protikladů a vytvořit si tak na něj zjednodušený a jednotný pohled není možné. [Kubátová, 2010: 169–172]

3.6 Sociální příslušnost, vzdělání a životní způsob

Roku 1985 bylo 45 % dělníků, 41 % ostatních zaměstnanců a 9 % družstevních rolníků. V následujících odstavcích se pokusím o vymezení těchto tříd.

- 1) Dělníci** mají ze všech tříd nejnižší průměrný čistý příjem, proto se nacházejí vespod třídní společnosti. Kvůli své finanční situaci zaostávají v nákupu předmětů dlouhodobé spotřeby a nejméně se stravují mimo domov, v restauracích a jídelnách. Největší výdaje mají za cigarety, vepřové maso, brambory a překvapivě také kávu. S růstem jejich příjmů stoupají i výdaje za průmyslové zboží. Dělníci si často přivydělávají postranními pracemi a nejvíce dojíždějí za prací. Ve volném čase například koukají na televizi nebo tráví čas se svými blízkými. Jejich děti jsou často „předurčené“ k tomu, aby také zastávaly dělnickou pozici, což je dáno výchovou a rodiči, kteří nemají takové nároky na intelektuální vzdělání, ale spíše na praktickou samostatnost. Také mimoškolní aktivity jsou u dělnických dětí méně časté.
- 2) Zaměstnanci** nejvíce utrácejí za potraviny, jelikož u nich není takový podíl naturální spotřeby. Oproti dělníkům si mohou dovolit kupovat mléčné

výrobky ve větším množství. Také vykazují maxima ve výdajích za vejce, zeleninu a ovoce. Nejméně kupují cukr a pekárenské výrobky. Kladou větší nároky na kvalitu bydlení. Ve volném čase často cestují mimo domov, chodí na různé akce, sportují a také čtou. Obecně mají během týdne nejvíce volného času, což je zapříčiněno tím, že se nemusí starat o hospodářství, mají kratší pracovní dobu a ženy věnují méně času starosti o domácnost.

- 3) **Družstevní rolníci** jsou sice nejmenší, ale zato nebohatší skupinou. Díky svým hospodářstvím mají vysokou naturální spotřebu a tak utrácejí nejméně za potraviny. Většinou také nemusí platit nájemné, jelikož jsou hospodářství v jejich soukromém vlastnictví. Nejméně platí za služby, nejvíce za mléčné a pekárenské výrobky a nápoje. Z důvodu vlastního hospodářství také vynakládají největší výdaje za jeho opravy a údržbu. Finanční situace jim dovoluje zakupovat nejvíce zboží dlouhodobé spotřeby, jako je například elektronika, spotřebiče, osobní automobily nebo nábytek. Jejich celoroční a hlavně celodenní starost o hospodářství jim rapidně zkracuje jejich volný čas. To se projevuje také tím, že na konci týdne většinou tráví svůj čas doma. [Pácl, 1988: 103–107]

3.7 Móda, luxus a způsob života

Do doby, než vzniklo pravidelné střídání módy v oblékání, existovalo pro vyšší třídy pouze šití šatů na zakázku. Jelikož byl pak každý kousek šatníku unikátem, mohlo se jen stěží určit, co je módní. Ve stejnou dobu také vznikala móda v gastronomii. Velkou roli začala hrát příprava a konečná úprava jídla. [Kubátová, 2010: 187–188]

Móda není jen styl oblékání. Podle Gillese Lipovetskeho je móda vymaněním ze společnosti, která byla založena na uctívání a dodržování tradic. Přináší moderní společnost, kde se cení nové a nestálé. Částečně sice souvisí s třídním rozvrstvením, ale také vyzdvihuje osobní, jedinečný vkus každého člověka. [Kubátová, 2010: 200–202]

Podle Thorsteina Veblena existuje tzv. bohatá zahálčivá třída. Její životní způsob je vzorem pro všechny ostatní, kteří by se měli snažit ji napodobovat.

Striktně se drží tradic a všechno nové je pro ně špatné a sprosté. Držení se tradic je znak prestiže. Vymýšlení nových věcí a odklon od tradic jsou naopak charakteristické pro nižší třídy. Bohatá zahálčivá třída žije způsobem okázalé spotřeby a okázalé zahálky. Často pro ně mají větší hodnotu předměty reflektující bohatství a prestiž, než předměty potřebné k naplnění základních lidských potřeb. Práce je cestou k navyšování bohatství. Ve společnosti se začíná formovat smýšlení o tom, jaké předměty spotřeby si zasluhují úctu a obdiv. Proto se často takto ohodnocené předměty upřednostňují před jinými, neboť vykazují stupeň marnotratnosti. Jistou roli zde hraje i kritérium krásy věcí, často se ale krása a nákladnost předmětu zaměňují.

Každá třída má pak jiná kritéria vkusu, tedy se u nich liší názor na to, co je krásné. Jelikož si je horní (zahálčivá) třída vědoma toho, že je osvobozena od pracovní činnosti a starosti o finance, formuje se její charakteristický vkus.

[Kubátová, 2010: 190–192]

„Proto ve svých zásadách vkusu nelpí důsledně na neúnavném demonstrování nákladnosti a nesnaží se násilně a úzkostlivě nepůsobit dojmem šetrnosti. Příslušníci zahálčivé třídy se proto obklopují věcmi, které často působí zcela přirozeně.“ [Kubátová, 2010: 193]

Střední třída dává přednost praktické využitelnosti věcí. [Kubátová, 2010: 193]

3.7.1 Třídní styly a vkus

Ke každé třídě patří určitý životní styl a vkus. Vkus podle P. Bourdieua není individuální záležitostí, ale je nám předáván výchovou a proto je vkus spíše sociální schopnost. Jak vkus, tak styl je definován pro každou třídu na základě jejího ekonomického kapitálu a rozdílných kulturních zájmů. Díky tomu navíc vznikají třídní situace.

Například třídní situace dělníka. Dělník se nachází v situaci, kdy nemůže v třídní společnosti postoupit výš, jelikož jsou všechna vyšší místa obsazena střední třídou. Charakteristickou náplní jeho zaměstnání v továrnách, je manuální, často náročná a také špatně placená práce. Kvůli malému množství financí má pak často nevyhovující obydlí, staré auto, nebo si nemůže dovolit dostatečnou

zdravotní péči. Jeho trávení volného času je taktéž vymezováno a hlavně omezováno vyššími třídami, jejichž místa k trávení volného času jsou dělnickým třídám zapovězeny. Dělník je svým chováním spíše podřízen vyšším třídám, nesnaží se o zlepšování své situace a vyznává třídní solidaritu.

Nad dělnickou třídou je střední třída, která je ještě rozdělena na nižší a vyšší. Do nižší střední třídy patří tzv. malá buržoazie (řemeslníci, sociální pracovníci), kdežto do vyšší náleží střední buržoazie (profesoři, manažeři). Jelikož je nižší střední třída nejbližší k třídě dělnické, snaží se od ní diferencovat. Vybírá si tak jiná místa k trávení volného času, má jiné styly oblékání a hlavně lepší podmínky k bydlení. Vyšší střední třída je na tom zase o něco lépe, než nižší, což ústí ve větší požadavky na život jedince. V nejlepších životních podmínkách pak žije vyšší třída, která stojí nad všemi ostatními. Sem patří zejména podnikatelé a vrcholoví manažeři. Tato třída se nesnaží o její přesně vymezení vůči ostatním třídám, neboť ty jsou daleko za ní. Neexistuje pro ni omezení ve výběru lokalit k trávení volného času, práce nebo bydlení a žije si v luxusu. [Kubátová, 2010: 196–199]

Co se týče vkusu, dělníci dávají přednost funkci před formou. Pořizují si pouze věci nutné k životu. „*Příslušník dělnické třídy nikdy nefotografuje zámek sám o sobě, ale svojí manželku v popředí zámku. Fotografuje svůj dům, svoje auto a podobně.*“ [Kubátová, 2010: 199] U vyšší třídy je tomu naopak. Forma zde má přednost před funkcí, navíc si může dovolit kupovat věci pouze pro potěšení. Vyšší třída není vázána pouze na nutnou spotřebu.

4 Volný čas

Volný čas vznikl až v době, kdy se začala utvářet třídní společnost. Předtím volný čas prakticky neexistoval, jelikož nebyl oddělen od práce. Lidé museli vynakládat všechn svůj čas na obhospodařování přírody, ze které měli obživu. Ze začátku ale nebyl volný čas přístupný pro všechny. Volného času si mohla užívat pouze skupina bohatých. [Pácl, 1988: 137]

Následující definice volného času je od francouzského badatele Joffre Dumazediera.

„Volný čas je aktivitou (komplex aktivit) mimo pracovní, rodinné a společenské závazky, jíž se jedinec zabývá ze své vůle, aby si buď odpočinul, pobavil, rozšířil své znalosti či spontánní sociální participaci nebo svobodně zdokonaloval svou tvůrčí kapacitu.“ [Dumazedier citován in Veselá, 1999: 10]

Volný čas se prodlužuje díky zkracování pracovní doby a zavedení volných víkendů. Volný čas se také stal nástrojem pro určování úrovně způsobu života a změnil strukturu obydlí, které dnes musí splňovat kritéria pro trávení volného času. To platí i o blízkém okolí. Například sídliště jsou v tomto ohledu často nedostatečná. Neexistuje zde dostatek místa k trávení volného času pro děti, natož pak pro dospělé. Faktory ovlivňující trávení volného času jsou například povolání, vzdělání, bydliště nebo materiální zajištění jedince. [Veselá, 1999: 22, 26, 28]

4.1 Dělení volného času

- 1) **Produkční čas** – je čas, který trávíme pracovní činností, která vede k zajištění základních životních potřeb. Není tím brána pouze doba strávená v zaměstnání.
- 2) **Reprodukční čas** – by měl být využíván na zotavení a nabrání sil na další práci. Tím rozumíme například spánek, jídlo, ale také hygienu.
- 3) **Volný čas** – čas, který využíváme podle vlastního uvážení. Můžeme ho rozdělit na následující kategorie:
 - a) Zbytek dne
 - b) Víkend
 - c) Placená dovolená
 - d) Volný čas důchodu
 - e) Volný čas při nezaměstnanosti
- 4) Stranou pak stojí tzv. **polovolný čas**, který je charakteristický tím, že činnosti, které v tomto čase provádíme, jsou sice naší povinností, ale zároveň si je užíváme.

„Aktivity volného času: manuální, fyzické, kulturně umělecké, kulturně racionální (četba tisku a knih), společenské (formální, neformální), hry, pasivní odpočinek.“ [Veselá, 1999: 22, 26]

5 Dlouhodobé tendence působící na život ve městech

Jiří Musil uvádí několik základních faktorů, které budou působit na vývoj života ve městech: „Z hlediska sociologického jsou ovšem důležité některé dlouhodobé tendence, které lze v současnosti pozorovat v Evropě. Evropa je ve fázi zpomalení hospodářského růstu a zpomalování růstu životní úrovně. ... četné rozbory ukazují, že v západoevropských městech roste sociální nerovnost“ [Musil, 2002] a roste polarizace mezi částmi měst.

Jak dále pokračuje J. Musil, rodiny budou menší, poroste počet svobodných nebo rozvedených osob, domácností matek s jedním dítětem, zvětšování počtu vdov a vdovců v důsledku prodlužování lidského věku a také jednotlivě žijících mladých lidí. K těmto změnám strukturálním přistoupí zvyšující se variabilita životních způsobů. Města vždy stimulovala a umožňovala bohatství životních způsobů, symbolů i rituálů a není pochyb, že česká města budou prožívat vlny nových životních stylů. Poroste význam aktivit občanské společnosti - sdružení nájemníků, neformální sousedská sdružení, sdružení vzájemné pomoci, sociální zájmové sítě.

6 Metodologie výzkumu

6.1 Cíl a výzkumné otázky

Cílem této bakalářské práce je zjistit, jak a kde žijí příslušníci vyšší střední a dělnické třídy v mém rodném městě Hradci Králové. Konkrétně jde o příslušníky specifických lokalit, které byly vybrány na základě korespondence se třemi realitními kanceláři. Ty mi zaslaly typy na nejlevnější a naopak nejdražší lokality Hradce Králové, ze kterých jsem následně vybírala respondenty.

Výzkumem se snažím zjistit případné rozdíly mezi příslušníky levnějších a dražších lokalit. Zda v levnějších lokalitách žijí pouze nízkopříjmoví obyvatelé města a naopak. Zda se liší životní způsob příslušníků těchto lokalit, jejich trávení volného času nebo například zda a případně jak moc se liší standardy bydlení obyvatel ve vybraných částech města.

Na začátku výzkumu jsem si kladla následující výzkumné otázky.

1. Lze v současnosti pozorovat sociální diferenciaci mezi různými částmi Hradce Králové?
2. Liší se zásadním způsobem životní způsob a bydlení vyšší střední a dělnické třídy?
3. V jakých oblastech sociálních aktivit lidí (životní styl, pracovní aktivity) se projevují rozdíly mezi vyšší střední a dělnickou třídou?
4. Navazuje diferenciaci sociálních aktivit vybraných tříd na přímo pozorovatelné rozdíly v jejich životní úrovni?

6.2 Výzkumné metody a sběr dat

Pro svůj výzkum jsem si vybrala kvalitativní výzkumnou metodu. Samotné dotazování respondentů pak probíhalo pomocí polostrukturovaného rozhovoru, který byl rozdělen do čtyř tematických částí s dílčími podotázkami. Tyto tematické části byly: lokalita a místní společenství, zaměstnání, aktivity ve volném čase a rodina. Díky tomu jsem měla jistou strukturu rozhovoru, o kterou jsem se mohla opřít, ale zároveň mi to poskytovalo možnost individuálně přizpůsobit rozhovor u každého respondenta zvlášť. Respondenti tak měli větší prostor pro své odpovědi a nebyli svazováni uzavřenými otázkami, které by

následně nemusely být pro zpracování výzkumu dostačující. Již ze začátku byla tedy kvalitativní metoda pro výzkum jasnou volbou, neboť by do dotazníkového šetření nebylo možné zahrnout všechny otázky a pružně ho přizpůsobovat respondentům.

Každý rozhovor byl dále doplněn osobním pozorováním okolí i samotného obydlí respondenta. Nemusela jsem se tak ptát na věci, které byly na pohled viditelné, a mohla jsem se soustředit na získání dalších informací. Všimla jsem si zejména vzhledu obydlí zevnitř i zvenku, stupně vybavenosti domácnosti, bytových dekorací, nábytku nebo vzezření respondenta.

Respondenty jsem sháněla na základě domluvy s přáteli a známými, které jsem buďto samotné poprosila o poskytnutí rozhovoru, jelikož bydlí v příslušné lokalitě nebo mi pak ochotně poskytovali kontakty na další obyvatele bydlící v potřebných lokalitách. Rozhovory, které vždy probíhaly v bytech či domech respondentů, byly nahrávány na mobil či notebook a následně převáděny do psané formy a pak okódovány v programu MAXQDA 12 pro lepší interpretaci dat.

6.3 Výzkumný vzorek

Výzkumný vzorek se skládá z dvanácti respondentů vybraných na základě stanoveného kritéria, tedy jejich bydlení v určených lokalitách Hradce Králové. Šest respondentů pochází z lokalit označených jako levnější, šest z lokalit dražších. Tyto lokality byly určeny třemi realitními kanceláři, které jsem oslovila mailem a které mi poskytly potřebné informace. Respondenty jsem se snažila vybírat náhodně. Pro lepší orientaci jsem zhotovila následující dvě tabulky.

	Pohlaví	Bydlení	Lokalita	Status	Členové domácnosti	Měsíční výdaje
Respondent 1	žena	byt	Pražské předměstí	pracující	3 + kočka	30 000
Respondent 2	žena	byt	Velké náměstí	pracující	1 + kočka	12 000
Respondent 3	žena	dům	Nový Hradec Králové	pracující	5 + 3 kočky	40 000
Respondent 4	muž	byt	okolí Třebeš	student	1	7 000
Respondent 5	muž	byt	Masarykovo náměstí	student	2 + 2 psi	20 000
Respondent 6	žena	byt	Malšovice	pracující	1	30 000

Tabulka č. 1: Přehled respondentů z dražších lokalit Zdroj: Autor

	Pohlaví	Bydlení	Lokalita	Status	Členové domácnosti	Měsíční výdaje
Respondent 7	muž	byt	Slezské předměstí	pracující	2	20 000
Respondent 8	žena	dům	Pouchov	pracující	4 + kočka	30 000
Respondent 9	žena	byt	Slezské předměstí	pracující	1 + pes	20 000
Respondent 10	žena	byt	Slezské předměstí	pracující	2	23 000
Respondent 11	žena	byt	Slezské předměstí	důchodce	2	18 000
Respondent 12	žena	byt	Slezské předměstí	pracující	2 + kočka	neuvedla

Tabulka č. 2: Přehled respondentů z levnějších lokalit Zdroj: Autor

7 Výzkum

V poslední části bakalářské práce rozeberu svůj výzkum. Nejdříve popíšu průběh rozhovorů s respondenty a shrnu základní informace, které jsem se dověděla. Součástí poznatků budou informace získané jak z rozhovorů, tak z osobního pozorování a čtenář si tak bude moci udělat celkový pohled na každého respondenta zvlášť. Na konci této části bude shrnutí a prezentace výsledků.

7.1 Shrnutí získaných informací

Rozhovory nejsou seřazeny podle dne pořízení, jelikož jsem to k charakteru výzkumu nepokládala za důležité. Pro větší přehlednost a ucelenost informací nejdříve uvedu šest rozhovorů s respondenty z dražších lokalit a následně z lokalit levnějších.

Na začátku každého rozhovoru proběhlo krátké představení, kde jsem respondentům sdělila své jméno, školu a obor, co studuji. V krátkosti jsem také představila svůj výzkum a nastínila jsem okruhy otázek. Jelikož bylo představení

u každého rozhovoru téměř stejné, nezaznamenávala jsem tuto část na nahrávací zařízení.

7.1.1 Rozhovory s respondenty z dražších lokalit

Respondent 1 (žena, byt, Pražské předměstí)

První respondentkou byla také moje známá, a proto jsem si mohla vyzkoušet rozhovor bez zbytečného stresu. Se svým přítelem a již skoro ročním dítětem a kocourem bydlí na Pražském předměstí v panelovém domě. Byt si v této lokalitě pořídili na základě velikosti a přilehlého okolí, v té době obojí s ohledem na plánované dítě. Byt byl před jejich nastěhováním kompletně zrekonstruován a součástí bytu byla i nová kuchyně se zabudovanými spotřebiči (myčka, mikrovlnka, trouba) a koupelna s rohovou vanou, zbytek vybavení si kupovali sami. V současné době na byt splácí hypotéku. Byt je velmi moderně zařízený, pozorovala jsem například velkou televizi, X-box, kávovar. Respondentka pracuje v T-mobile a vyřizuje stížnosti, přítel podnikal a teď dělá v České spořitelně bankovního poradce. Vlastní jedno auto značky Škoda Octavia, celkem nové.

Přítel hraje závodně fotbal a někdy si spolu vyjedou na kole. Na dovolené spolu byli v Egyptě s all inclusive a bazénem u hotelu. Cestu a ubytování měli zařízené přes cestovní kancelář. V zimě rádi jezdí na hory. Občas si také zajdou do kina.

Respondent 2 (žena, byt, Velké náměstí)

Respondentka žije sama s kocourem v menším bytě na Velkém náměstí. Dům, ve kterém má byt, vlastní její prarodiče. Byt je sice malý, ale moderně zařízený. Nábytek a vzhled bytu si respondentka navrhovala sama. Po bytě moderní obrazy. V současné době pracuje jako Specialistka NMC. Často tráví čas se svou přítelkyní, se kterou hodně cestují, jak po Čechách, tak do zahraničí. Hodně navštěvuje festivaly, akce a často chodí do společnosti nebo do kina. V zimě tráví většinu času na snowboardu.

Byt se skládá pouze ze dvou místností. Jídelna s kuchyní a obývacím a větší ložnice s úložnými prostory. Respondentka zatím nemá auto, ale vlastní drahou elektroniku. Ráda si kupuje značkové oblečení, ve kterém byla i po čase rozhovoru.

Respondent 3 (žena, dům, Nový Hradec Králové)

Další respondentka bydlí s rodinou v baráčku na Novém Hradci Králové. V domě bydlí s manželem, třemi dětmi a kočkami (další dcera má vlastní bydlení). Dům je relativně nový a velký. Rodina si ho nechávala postavit stavební firmou, interiér a zahradu si zařizovali a navrhovali sami. V současné době stále splácí hypotéku. Respondentka i manžel podnikají ve zdravotnictví, navíc mají lékárnu, kde manžel pracuje jako lékárník. Dvě děti studují a nejstarší dcera pracuje a přispívá na domácnost. Na pozemku je vlastní místo na parkování. V dolním patře domu se nachází obývací pokoj, kuchyně s jídelnou a koupelna se záchodem. Ve druhém patře pak ložnice manželů a pokoje dětí a také druhá koupelna. Rodina vlastní Playstation 4 a spoustu originálních her.

Rodina měla dvě starší auta a jedno přenechala nejstarší dceři. Také vlastní jednu menší a jednu větší chatu. Do společnosti a na jiné akce moc nechodí a ve volném čase se spíše věnují své zahradě. Několikrát byli na dovolené v zahraničí, kde si povětšinou vařili. Poslední dobou si zájezdy plánovali bez cestovních kanceláří.

Respondent 4 (muž, byt, okolí Třebše)

Čtvrtým respondentem je student a můj kamarád, který bydlí v bytě v okolí Třebše. V bytě bydlí sám a nastěhoval se sem nedávno díky babičce, která mu platí nájem. Byt i dům, ve kterém se nachází, je zcela nový. Součástí bytu byla kuchyně s vestavěnými spotřebiči, jako je myčka, lednička a trouba se sporákem. Nábytek má nový, také kupovaný s babičkou. Rozlohou je velice malý (pouze dva pokoje), ale jako studentský byt je pro respondenta akorát. V současnosti studuje na Univerzitě UHK na pedagogické fakultě. Brigádu právě nemá, ale pracoval například v obchodě s počítačovými hrami. Auto zatím nevlastní.

I ve volném čase se nejčastěji zabývá ať už sám nebo s kamarády hraním počítačových her, na které má herní notebook a další vybavení. Kromě hraní her ještě závodně střílí z malorážky. Společenský život se u něj odehrává buďto u něj v bytě nebo na chatě jeho babičky v zahrádkářské kolonii. Do města a na jiné akce

skoro vůbec nechodí, na dovolené zatím také sám či s kamarády nebyl. O prázdninách jezdí na tábory jako vedoucí.

Respondent 5 (muž, byt, Masarykovo náměstí)

Respondent číslo 5 bydlí s přítelkyní a dvěma psi v bytě na Masarykově náměstí. Dům, kde se nachází je v celkem zchovalém stavu, ale opravy by potřeboval. Pod domem jsou umístěny obchůdky. Byt se skládá ze dvou velkých místností (obývací spojený jídelnou a „pracovnou“ a ložnice) a oddělené kuchyně. Nábytek si zařizovali sami, součástí bytu byla pouze zařízená kuchyně. Byt je docela holý, je zde pouze základní nábytek. Pár žije v podnájmu. Oba studují na Univerzitě Hradec Králové na filozofické fakultě a ke škole mají brigády. Respondent zapisuje výsledky sportovních utkání ve Sportnetu a přítelkyně má brigádu v pekárně.

Ve volném čase se starají o své psy. Přítelkyně je velice kreativní, což je vidět na doplňcích a dekoraci v bytě. Rádi cestují po Čechách. Občas si zajdou s přáteli do čajovny, hospody nebo do Šimkových sadů grilovat. Také hodně chodí na plesy a sportují (florbal, brusle, kolo, lyže). Nedávno si koupili starší auto Seat Ibiza.

Respondent 6 (žena, byt, Malšovice)

Posledním respondentem je žena, která bydlí sama v bytě v Malšovicích. Byt se nachází v domě postaveném asi před dvanácti lety, tudíž je celkem nový a vevnitř pěkně udržovaný. Respondentka byt vlastní, a ačkoliv je v důchodovém věku, stále pracuje jako soudkyně na Krajském soudu v Hradci Králové. Byt se skládá ze tří místností (ložnice, jídelna s kuchyní a obývací pokoj), které jsou zařízeny vkusně, ale ne moderně. V bytě se nachází spousta květin a dekorací.

Respondentka tráví skoro všechny volný čas na své zahrádce v zahrádkářské kolonii. Také si ráda něco přečte. Na dovolenou, výlety nebo do restaurací jezdí nejradši se svými vnoučaty, do kterých také velice ráda investuje své peníze. Loni vzala dceru a vnučku na dovolenou na Krétu, kterou zařizovala přes cestovní kancelář, také vnučce přispívá na ježdění na koni. Svému vnukovi zase přispěla na herní notebook nebo nábytek do nového bytu. Ojedinele

navštěvuje divadlo nebo muzea. Respondentka vlastní zcela nové auto Hyundai (cca 230 000 korun).

7.1.2 Rozhovory s respondenty z levnějších lokalit

Respondent 7 (muž, byt, Slezské předměstí)

Prvním respondentem z této kategorie je muž, který bydlí v třípokojovém bytě se svou dcerou na Slezském předměstí. Byt se nachází v prvním poschodí panelového domu, který byl nedávno zateplen, a také byla instalována plastová okna. Respondent dělá provozního v hospodě, dcera studuje. Při stěhování byl byt celkově zařízen a respondent platí nájem. Nábytek i ostatní vybavení bytu vypadalo staře, na zemi byla korková podlaha, malá koupelna. Oproti dnešnímu trendu nevlastní žádný automobil.

Respondent má sbírku pivních plechovek, etiket a pivních tácků. To, že je fanda piva je vidět po celém bytě, kde se nachází flašky, pivní sklenice atd. S přáteli se schází každý čtvrtek na pivo. Dříve hodně jezdil na kole nebo hrál badminton a tenis. Také byl několikrát v Řecku, kde byli ubytováni v kempu ve stanech a cestovali autobusem. Respondent vlastní hodně knih o cestování, sportu a vaření. V bytě byl trochu nepořádek.

Respondent 8 (žena, dům, Pouchov)

Další respondent je žena, která bydlí se svojí rodinou v řadovém domku na Pouchově. Žije zde s manželem, dvěma dětmi a kočkou. Domeček je v tiché lokalitě, s malou zahradou za domem. Rodina splácí hypotéku a přibližně před rokem přistavovala část, ve které je teď zcela nová kuchyně s myčkou a novou lednicí. Dále je dole obývací pokoj a nová koupelna a nahoře ložnice a pokoje dětí. K domu náleží vlastní garáž. Respondentka pracuje v bance v oddělení digitalizace a správě dokumentů, manžel je přijímací technik. Starší syn již pracuje a dcera studuje vysokou školu. Kromě kuchyně je nábytek v ostatních místnostech starší, ale celkově je dům vkusně zařízený. Rodina vlastní novější rodinný vůz Renault.

Ve volném čase se s manželem věnují zahrádce a respondentka také vyšívá. Celá rodina je sportovně založená... respondentka hrála volejbal, děti hrají

rugby a manžel hodně jezdí na kole. Do kina, divadla či restaurace chodí zřídka. Párkrát byli v zahraničí, například v Itálii, Německu, Tunisku, Francii, ale spíš jezdí po Čechách. V zimě byli několikrát lyžovat v Alpách.

Respondent 9 (žena, byt, Slezské předměstí)

Rozhovor s touto respondentkou probíhal v bytě na Slezském předměstí, kde žije sama se psem. Byt je v jejím vlastnictví, brala si na něj hypotéku. Jelikož žije sama, byt není moc veliký. Je zde malá pracovna se starým počítačem a novou tiskárnou/skenerem. Dále menší obývací pokoj se starší koženou sedačkou a televizí, malá kuchyňka a ložnice. V současné době pracuje jako pokladní v krámě, dříve ale dělala provozní hospody. Má dceru a syna, kteří ovšem bydlí v Praze. Když má respondentka volno, ráda chodí ven se psem a o víkendech jezdí na chatu, kterou vlastnili již její rodiče. Do chaty už se svými dětmi investovala peníze na novou střechu, přestavbu horního patra a chystají se na přestavby dolního patra.

Ojediněle chodí do kina nebo posedět s přáteli. Respondentka hodně cestuje do zahraničí, se svou dcerou byla například v Africe. Cesty si zařizuje přes cestovní kanceláře. Její pes Rocky je bulmastif z chovné stanice. Respondentka má starší auto Renault combi. Nejspíše si nepotrpí na značkové oblečení, ale má hodně párů bot. Byt má vyzdoben jen střídmo.

Respondent 10 (žena, byt, Slezské předměstí)

Dalším respondentem je opět žena, která bydlí se synem na Slezském předměstí ve střešním bytě, na který si brali hypotéku a je jejich. Jako jediný z bytů má balkón do ulice. Byt mají velice vkusně a moderně zařízený, po bytě jsou vidět dřevěné trámy a pěkná plovoucí podlaha. Vše vypadá velice udržovaně a prosvětleně. V bytě je velká kuchyně s barem, myčkou, kávovarem a mikrovlnkou. Respondentka učí na základní škole matematiku a fyziku, navíc je zástupkyní ředitele. Syn hraje v kapele na elektrický smyčcový nástroj a studuje vysokou školu v Olomouci. Vlastní novější auto Ford Fiesta.

V bytě jsem zaznamenala něco jako druhé patro, které slouží jako „půda“ a respondentka zde má také květiny. Ve volném čase si ráda čte nebo luští křížovky a kouká na televizi. Oba členové domácnosti rádi čtou a mají celkem dost knih.

Na dovolené párkrát byli, teď už ovšem syn jezdí s kamarády a přítelkyní. Respondentka ráda chodí na synovy koncerty nebo na divadelní festival. Ke sportu se opět přiklání spíše syn, který občas hraje tenis, badminton nebo jezdí na kole.

Respondent 11 (žena, byt, Slezské předměstí)

Další respondentka žije v bytě se svým manželem také na Slezském předměstí. Manželé jsou již v důchodovém věku a za byt platí nájem. Byt je celkem veliký a prostorný. V domě je dalších asi deset bytů, které také převážně obývají důchodci, zbytek pak studenti. Jeho součástí je větší chodba, kuchyně spojená s jídelnou, menší pokojíček, obývací pokoj a ložnice. V kuchyni je položeno linoleum, v obývacím pokoji a ložnici jsou pak staré dřevěné parkety. Nábytek i kuchyně je celkově starší, každý z páru má ale vlastní televizi. V aktivním věku byla respondentka prodavačka v drogerii, manžel pak pracoval v laboratoři. Spolu mají dva syny, kteří také bydlí v Hradci a dceru, která bydlí ve Dvoře Králové nad Labem.

Svůj volný čas tráví převážně na své zahrádce, kterou mají v blízké zahrádkářské kolonii. Za špatného počasí pak koukají na televizi nebo čtou knihy, které si půjčují v knihovnách. Manžel také rád luští křížovky, sbírá pohlednice a stále jezdí delší trasy na kole. Do zahraničí nejezdí, v Čechách pak maximálně za dcerou do Dvora. Oba mají starší mobilní telefony, pán ovšem vlastní nový tablet. Auto nemají.

Respondent 12 (žena, byt, Slezské předměstí)

Poslední respondentka žije opět v bytě na Slezském předměstí. Byt se nachází ve vyšším poschodí velkého panelového domu. V bytě žije pouze se synem a kočkou, platí nájem. Respondentka pracuje v místní nemocnici jako sestřička, její syn chodí na vysokou školu v Brně, kde také bydlí na internátě. Byt je opravdu malý, syn má vlastní pokojíček a respondentka spí v obývacím pokoji na pohovce. Obývací pokoj je spojen s jídelnou a kuchyní, kde je pouze základní vybavení. Nábytek je starý a ošoupaný. Nebylo zde moc uklizeno a respondentka vypadala velice unaveně.

Volný čas tráví respondentka s kočkou u televize, o víkendech občas jezdí na chalupu, kam investuje většinu svých peněz. Na chalupě je zrekonstruované

celé vrchní patro (koupelna, dva pokoje, obývací s jídelnou a kuchyní) a na dolní patro přijde řada také. Respondentka moc nikam nechodí a kvůli zdravotním potížím ani nesportuje. Starší počítač vlastní pouze syn. Respondentka má starou Škodu Fabii.

8 Výsledky výzkumu

Při analýze dat jsem vycházela ze scénáře pro rozhovory a z následného kódování, které tomu bylo uzpůsobeno. Zvolila jsem si čtyři základní okruhy, které jsou doplněny podotázkami, jež doplňují a rozšiřují jejich význam. Zaměřuji se především na bydlení, zaměstnání, volný čas a rodinu respondentů.

Respondenty jsem si rozdělila do vyšší střední a dělnické třídy bez ohledu na lokalitu, abych tak lépe určila, jak a kde žijí příslušníci těchto tříd. Zajímavostí jsou dva studenti, které jsem zařadila do vyšší střední třídy, ačkoliv si tolik nevydělávají. Je to zapříčiněno velkou finanční podporou, kterou jim poskytují rodiče či prarodiče. Následující výsledky reprezentují odpovědi respondentů vyšší střední a dělnické třídy v Hradci Králové.

8.1 Bydlení

Až na dva respondenty bydlí všichni z vyšší střední třídy v domech s několika byty (ne v typických velkých panelákových domech) nebo ve vlastním domě. Jelikož si všichni vybírali lokalitu sami, nejčastěji podle okolí, velikosti obydlí, zahrady, tak jsou spokojeni a stěhování neplánují. Všechny byty či domy jsou vlastní, pouze dva studenti bydlí v nájmu, který však platí jejich rodiče či prarodiče. Obydlí respondentů jsou nová, domy i paneláky mají plastová okna a nové zateplení. Jediné negativum spatřuje respondentka ve střešním bytě, kde v domě chybí výtah a poblíž bydlí hodně příslušníků romské populace.

Oproti respondentům dělnické třídy rekonstruují a přestavují svá obydlí i z jiných důvodů, než je nutná oprava či výměna rozbitého nábytku, spotřebiče atd. Také si častěji kupují nové věci do bytu/domu. Jeden z baráček byl postaven s pomocí stavební firmy, rodina si přizpůsobila rozmístění místností a pár dalších drobností. U druhé respondentky z řadového domku nedávno proběhla přístavba domu, kde vznikla zcela nová kuchyně, nová koupelna a obývací pokoj. Ačkoliv

někteří z respondentů bydlí dál od centra, nevadí jim to, jelikož si všude dojedou autem.

Respondenti zařazení do dělnické třídy, až na jednoho, bydlí v panelácích v levnější lokalitě Slezské předměstí. Zbývající studentský pár bydlí v centru města na Masarykově náměstí. Lokalitu vybírali především na základě nižší ceny, blízkosti obchodů a centra města. Žádný z respondentů nemá vlastní byt a musí platit nájem. Na základě jejich odpovědí se až na studentský pár nikdo nechce stěhovat. Jako zápory respondenti uvedli například starý byt či jeho vybavení a nutnost častých oprav.

8.1.1 Vybavení domácnosti a majetek

Vybavení domácnosti se celkově mezi těmito dvěma třídami liší. Vyšší střední třída bydlí v téměř nových nebo velice dobře udržovaných bytech a domech. V těchto domech a bytech se pak nachází nový a moderní nábytek, plovoucí podlahy, velké televize a hrací konzole. V kuchyni pak můžeme oproti základnímu vybavení najít myčky nádobí, Soda streamy, kávovary, mixéry a zabudované trouby. Byty jsou celkově pěkně vymalované a vkusně zařízené. Oba respondenti s vlastními domy mají v každém ze dvou pater koupelnu i záchod, u domu pak větší zahradu a vlastní místo na parkování. Ve většině případů mají respondenti vyšší střední třídy novější či úplně nové auto. Starší respondentka má menší zahrádku v místní zahrádkářské kolonii a další dva respondenti mají vlastní chaty na rekreaci. Do jedné z nich je pak dost investováno a postupně se celá rekonstruuje. Jeden ze studentů hodně hraje počítačové hry a k tomu má herní notebook i příslušenství a dost originálních her.

V dělnické třídě je typický menší byt se starším nábytkem, z části například po rodičích či novější (levný) nábytek. Podlahy jsou pokryté linem, koberci a v ojedinělých případech jsem zaznamenala korkovou podlahu či staré dřevěné parkety. V kuchyni je možné zahlédnout pouze základní vybavení a starší spotřebiče. Stejně jako u starší respondentky z vyšší střední třídy i zde má pár v důchodu zahrádku v kolonii, kde si pěstují zeleninu a ovoce. Chatu po rodičích vlastní pouze jedna žena z této třídy a investuje do ní všechny své peníze.

8.1.2 Sousedí a přátelé

Styky se sousedy jsou u obou tříd podobné. Lidé žijící ve velkých panelových domech se se sousedy téměř neznají. Když se potkají na chodbě, tak se pozdraví, ale to je vše. Podobně na tom pak jsou respondenti z menších domů s několika byty. Výjimkou jsou starší respondenti, jak z vyšší střední, tak dělnické třídy. Ti se se sousedy baví více a navzájem si pomáhají. Rodina bydlící v řadovém domku se se sousedy také nezná. Pouze jedna rodina (vlastní dům) má lepší styky se svými sousedy, což je dáno i tím, že soused je bývalý spolužák. Další soused zase přinesl třešně ze své zahrady a jedna rodina ve čtvrti každý rok pořádá větší grilovací party, na kterou všechny ze čtvrti zve.

Přátele mají všichni většinou z města. Z jiných měst mají kamarády hlavně děti respondentů, které studují jinde, než v Hradci Králové.

8.2 Zaměstnání

V zaměstnání má ve vyšší střední třídě vždy alespoň jeden z páru vyšší pracovní pozici. V některých případech pak žije v domácnosti pouze jeden člověk. Mezi jejich povolání patří například poradce v bance, vlastnice hospody, soudkyně na krajském soudu a u jedné rodiny také oba z páru podnikají ve zdravotnictví. Studentka pracuje jako specialistka NMC a druhý student má občasnou brigádu, poslední v obchodě s počítačovými hrami. Díky finanční podpoře však nemusí pracovat, aby se užívali a mohli bydlet.

Ve dvou případech ze čtyř je u vybraných respondentů z dělnické třídy v domácnosti pouze jeden rodič s dítětem. Jejich práce je sestřička v nemocnici a provozní hospody. Ve studentském páru mají v současnosti oba brigádu, díky níž mohou splácet vyšší nájem na náměstí. Poslední pár je pak v důchodu.

8.2.1 Dojíždění a pracovní doba

Hlavním rozdílem je, že respondenti z vyšší střední třídy zásadně dojíždějí do své práce autem, kdežto respondenti z dělnické třídy využívají více MHD, kolo nebo chodí pěšky. Kromě studenta, který pracuje v Třebechovicích pod Orebem ve Sportnetu a majitelů lékárny, mají všichni práci ve městě, a proto nemusí dojíždět daleko.

Co se týče pracovní doby, ta je u každého bez ohledu na třídu velice proměnlivá a individuální. Například dva respondenti z dělnické třídy tráví v práci hodně času, respondentka pracující jako sestřička často dělá přesčasy a provozní hospody musí být vždy na telefonu a práci si bere i domů. Starší respondentka z vyšší střední třídy, která pracuje jako soudkyně, si také bere práci domů. Ostatní pracují kolem osmi hodin denně.

8.3 Volný čas

8.3.1 Koničky

Ve volném čase se skoro všichni respondenti věnují čtení, jezdí na kole nebo kolečkových bruslích, koukají na televizi, ženy v domácnosti se věnují ručním pracím. Rodiny, které pak mají ve vlastnictví nebo u domu zahrádku, se věnují pracím na zahradě. V domácnostech s domácími zvířaty je čas věnován procházkám a starání se o ně.

Respondenti ve vyšších vrstvách a jejich děti často dělají závodně nějaký sport, jako například fotbal, rugby, basketbal nebo závodní střelení z malorážky. Student z této třídy pak věnuje hodně času hraní počítačových her i se svými kamarády a jezdí jako vedoucí na tábory. U respondentů z obou tříd jsem zaznamenala občasné hraní badmintonu nebo tenisu.

8.3.2 Dovolená a výlety

Na dovolenou jezdí většina respondentů vyšší střední třídy často, a to do zahraničí i po Čechách. V zimě pak často tráví hodně času na horách na lyžích nebo snowboardu. Ve většině případů mají dovolené s all inclusive nebo polopenzí a dávají přednost bazénu přímo u hotelu. Rádi chodí do místních restaurací a navštěvují zdejší památky. Až na jednu rodinu si dovolené zařizují přes cestovní kanceláře, žádné oblíbené však nemají. Obecně navštěvují více exotická či různorodější místa, nežli respondenti v dělnické třídě. Mezi ně například patří Tunisko, Francie, Španělsko, Estonsko, Lotyšsko, Litva. Jedna z respondentek byla dokonce v Africe, kde s dcerou jezdily po safari a s průvodcem hledaly gorily v pralese.

Studentka hodně cestuje po Čechách se svou přítelkyní. Navštěvují společně hrady, zámky, ZOO i jiná místa. V zimě pak tráví veškerý čas na

snowboardu. Druhý student z této třídy nejedí nikam, ne však z finančních důvodů, ale proto, že ho to nebaví. Jezdí pouze se střílením po soutěžích a jako vedoucí na tábory.

Respondenti z dělnické třídy moc na dovolenou do zahraničí nejedí, když už, tak se spíše zdržují na území ČR, kde podnikají výlety po přírodě nebo jedí na své chaty. Pár v důchodu pak tráví veškerý čas doma a na zahrádce. Jeden z respondentů jedl na dovolené každý rok, když byla dcera malá, ovšem doprava probíhala vždy autobusem a bydlení bylo zařízeno v kempu ve stanech, kde si musel vařit.

8.3.3 Kultura a společenský život

Navštěvování kulturních akcí a vedení společenského života je podle odpovědí respondentů spíše otázka věku a osobních preferencí, nežli postavení ve společnosti. U maminky s dítětem se společenský život točí kolem ostatních kamarádek s dětmi. Mladí respondenti zase často chodí na různé festivaly, koncerty, plesy, do kina i do barů a hospod s přáteli. Starší respondenti naopak tráví více času doma, občas si zajdou s kamarády na skleničku a ojediněle navštěvují kina, divadla nebo jiná místa. Výjimkou je respondent (student) z vyšší střední třídy, který nikam nechodí, jelikož na takové akce není a ani nepije, tudíž do barů či hospod nechodí. Druhou výjimkou je pak respondent z dělnické třídy, který se s kamarády schází každý čtvrtek v hospodě a občas spolu tráví i společné víkendy.

8.4 Rodina

8.4.1 Vídání příbuzných

U dělnických tříd se rodiny respondentů scházejí s příbuznými celkem často. Studentský pár často jedí navštěvovat své rodiče, pár v důchodu zase často navštěvují vnoučata i děti. Návštěvy příbuzných jsou nejspíše také dány celkovou blízkostí jejich obydlí. U rodin vyšší střední třídy je tomu podobně. Rodinu s dítětem často navštěvují babičky, aby pomáhaly hlídat. Studentka bydlí se svými rodiči i prarodiči ve stejném domě, s rodiči pak chodí i posedět do města. Pětičlenná rodina se často schází s příbuznými na oslavách a druhý student zase

často chodí domů navštívit rodinu se sestrou a s babičkou chodil často nakupovat nábytek.

Opět je vidět, že na navštěvování příbuzných nemá třídní příslušnost velký vliv, alespoň tedy na vybraných respondentech.

8.4.2 Péče o domácnost a měsíční výdaje

Péče o domácnost se v jednotlivých domácnostech liší spíše podle počtu členů v domácnosti a dětí, nežli třídním postavením respondentů. Tam, kde je pouze jeden člen domácnosti, je samozřejmě vše na něm, od úklidu a vaření až po nákupy nebo starání se o domácího mazlíčka. Když jsou v rodině děti, musí v domácnosti pomáhat, ale stále je většina domácích prací spíše na ženě v domácnosti. Zajímavostí je, že respondent (muž), který bydlí sám se svou již dospělou dcerou, doma vaří.

U větších rodin se dělají větší nákupy a také více časté. Jinak si respondenti v průběhu týdne kupují to, co právě potřebují. U rodin dělnických tříd se pak u nákupu více hledí na slevy v obchodech.

Více rodin z vyšší střední třídy má domácí mazlíčky. Většina kočky a jedna respondentka psa z chovné stanice. O své domácí mazlíčky se dobře starají, ale nějaké opravdu speciální zacházení nedostávají.

Měsíční výdaje se samozřejmě odvíjí od velikosti rodiny, nákupu jídla, benzínu a platby nájemného či hypotéky a mnoha jiných faktorů. V dělnické třídě jsou měsíční výdaje se dvěma členy v domácnosti kolem 20 000 Kč. Ve vyšší střední třídě se pak měsíční výdaje hodně liší. Oba studenti utratí kolem 11 000 Kč, což je dáno absencí plateb za nájem či hypotéku. Při jednom až dvou členů v domácnosti jsou výdaje 20 000 až 30 000 Kč. A nakonec u tří až pětičlenné domácnosti je to od 30 000 do 40 000 Kč. Výdaje jsou ale pouze orientační, neboť se do těchto výdajů nezapočítávají dovolené, výlety, přestavby domů, investice do vnučat a jiné speciální výdaje.

Shrnutí

Vyšší střední třída

Respondenti zařazení do vyšší střední třídy v Hradci Králové všichni bydlí v domech či bytech v osobním vlastnictví. Výjimkou jsou pouze dva studenti, které jsem pro zajímavost také přiřadila do vyšší střední třídy a kterým podnájem platí rodiče či prarodiče. Svoji lokalitu vybírali spíše na základě blízkého okolí, pozemku a velikosti bytu, nežli na základě finančních možností. Jelikož si byt či dům vybírali podle svých představ, všichni jsou spokojeni a neplánují se stěhovat, kromě studentů v podnájmu. Co se týče přestavování a rekonstrukcí, ty zde probíhají z vlastní iniciativy, ne pouze z důvodů nutné opravy či výměny rozbitého vybavení.

Vybavení bytů je vesměs nové a moderní. Ve většině bydlení se nachází plovoucí podlahy, nový nábytek a drahé a nadstandardní vybavení domácnosti. Vyšší příjmy jsou znát také podle vlastněného novějšího automobilu či zahrady.

V této třídě se z velké části nachází výše postavení zaměstnanci a podnikatelé. Často mají nepravidelnou pracovní dobu a i doma musí být neustále na telefonu, aby v případě nutnosti mohli do práce (např. majitelka hospody). Někteří si také berou práci domů (soudkyně).

Pokud jde o volnočasové aktivity, nezaznamenala jsem velký rozdíl mezi respondenty vyšší střední a dělnické třídy. Téměř všichni rádi jezdí na kole, čtou si nebo koukají na televizi. Rozdílné jsou pak samozřejmě aktivity majitelů zahrad, kteří se o ně starají. U vyšší střední třídy také více jejich dětí navštěvuje kroužky, jako například rugby, střelení z malorážky, basketbal. No dovolené jezdí pravidelněji a do více exotičtějších zemí. Své zájezdy si téměř všichni plánují přes cestovní kanceláře a vyhledávají hotely s all inclusive. Studentka z vyšší střední třídy pak stále cestuje po České republice a v zimě tráví všechnen možný čas na horách na snowboardu. Společenský život je spíše záležitostí mladších respondentů.

Sousedské vztahy jsou u většiny respondentů téměř nulové. Sousedy neznají, popřípadě pouze pozdraví. U starší respondentky si však rádi pomohou zapůjčením potřebného vybavení či surovin. U jedné rodiny pak soused nosí

ovoce ze zahrady. Navíc chodí každý rok na velkou grilovací party, kterou pořádají sousedi ve čtvrti. Se známými se respondenti setkávají vesměs často.

Měsíční výdaje respondentů vyšší střední třídy jsou o něco větší, nežli u respondentů třídy dělnické. Nezáleží to však pouze na finančních možnostech, ale také na složení domácnosti a osobních preferencích.

Dělnická třída

Respondenti zařazení do dělnické třídy v Hradci Králové bydlí v bytech, kde musí platit nájem. Až na studentský pár, který bydlí v centru města, všichni žijí v lokalitě Slezské předměstí. Lokalitu vybírali na základě ceny, umístění a momentální dostupnosti. Ačkoliv nemají moderní nábytek a největší byty, neplánují se stěhovat, opět až na studentský pár. Rekonstrukce zde neprobíhají a nový nábytek či příslušenství je spíše z důvodů nutné výměny toho starého.

Vybavení bytů respondentů je spíše staré. V kuchyni se většinou nachází pouze základní vybavení. Nejsou zde myčky na nádobí, kávovary, mixéry apod. Nábytek je z větší části starý nebo novější, ale nijak drahý. Podlahy jsou pokryté obyčejnými koberci nebo linem. V jednom bytě se vyskytují dřevěné parkety a ve druhém korková podlaha. Auto buď nemají, nebo je starší.

V této třídě se nacházejí nižší zaměstnanci, důchodci, a pokud jde o studentský pár, tak brigádníci. Pracovní doba je stejně jako u vyšší střední třídy v některých zaměstnáních dost nepravidelná. I zde si jeden z respondentů (provozní hospody) bere práci domů.

Pokud jde o volný čas, ten nejčastěji tráví doma u televize, čtením nebo vyjížděnkou na kole. Pár v důchodu tráví svůj čas na zahrádce a studentský pár se stará o své dva psi. Jeden z respondentů občas zajde s kamarády na badminton či tenis. Na dovolené nejedí vůbec, popřípadě spíše po Čechách, na své chalupy nebo na levnější zájezdy do zahraničí (pod stan do kempu, vlastní vaření, doprava autobusem). Stejně jako u vyšší střední třídy je pak společenský život a navštěvování různých akcí spíše záležitostí mladších respondentů.

Se sousedy se respondenti, stejně jako u vyšší střední třídy, nebaví a neznají. Jedinou interakcí je zdvořilostní pozdrav, když se potkají na chodbě.

Jedinou výjimkou je opět pár v důchodu, který některé své sousedy zná a baví se spolu. Někdy si i pomohou s vyřízením platby nájemného. Znamé vídají často.

Měsíční výdaje této třídy jsou o něco menší, nežli u respondentů vyšší střední třídy. To je ale také dáno tím, že pár v důchodu utrácí spíše jen za jídlo a nájem, studentský pár to samé a ještě za dva psy (peněz pak asi moc nezbyde) a ve dvou zbývajících domácnostech je pouze jeden rodič a dítě, které netráví moc času doma.

9 Závěr

Tématem mé bakalářské práce bylo „Jak a kde bydlí příslušníci vyšší střední a dělnické třídy v Hradci Králové“. Odpovědí na mé výzkumné otázky jsem dosáhla pomocí polostrukturovaných rozhovorů s dvanácti respondenty z vybraných lokalit v Hradci Králové, které byly určeny na základě korespondence s realitními kanceláři. Každý rozhovor byl pro lepší představu a lepší výsledek doplněn osobním pozorováním samotného obydlí a přilehlého okolí. Následně jsem si pak respondenty podle jistých kritérií přiřadila do vyšší střední a dělnické třídy a vyhodnotila jsem výsledky. Pro můj výzkum jsem si stanovila čtyři výzkumné otázky, na které podle získaných informací v následujících odstavcích odpovím.

První výzkumnou otázkou jsem chtěla zjistit, zda lze v současné době pozorovat sociální diferenciaci mezi různými částmi města Hradce Králové. Podle získaných informací sociální diferenciace mezi částmi města stále ještě existuje, ovšem v některých případech lze vidět sociální diferenciaci i uvnitř lokalit. Stále více se tak stává, že i lidé vyšší střední třídy bydlí v levnějších lokalitách a naopak. Podle výroku jedné z realitních kanceláří se také pro všechny třídy či příjmové skupiny stalo hlavní otázkou jejich sousedství s romskými obyvateli. Kvůli romskému obyvatelstvu se pak i nejlepší byty musí prodávat pod cenou a i tak je málokdo koupí, ať už je z jakékoliv třídy.

Další výzkumnou otázkou bylo, zda se zásadním způsobem liší bydlení a životní způsob vyšší střední a dělnické třídy. Následující a také poslední dvě výzkumné otázky ji pak doplňují a upřesňují, proto na tyto tři otázky odpovím dohromady.

Ačkoliv se respondenti vyšší střední třídy stěhují i do lokalit označených jako levnější, stále u nich jsou v mnoha ohledech rozdíly v životním způsobu a bydlení oproti třídě dělnické. Pokud mluvíme o životním stylu, respondenti vyšší střední třídy mají byty či domy v osobním vlastnictví. V zaměstnání často zastávají vyšší pozice nebo podnikají, ale také si v některých případech berou práci domů nebo obecně děle pracují. I respondenti z dělnických tříd mají sice často nepravidelnou pracovní dobu, ovšem zastávají nižší pozice nebo jsou ve dvou případech na výchovu a placení výdajů sami. Velký rozdíl jsem zaznamenala u dovolených. Zatímco respondenti vyšší střední třídy jsou zvyklí objednávat své zájezdy přes cestovní kanceláře a standardně vyžadují hotely s all inclusive a bazény, respondenti dělnické třídy často na dovolené nejedí, nebo se zdržují na svých chatách. Když už ale na dovolené jezdí, je to do levnějších a méně exotických zemí. Společenský život a navštěvování kulturních akcí je spíše záležitostí věku, nežli sociálním postavením.

Koníčky se až na pár výjimek moc neliší, rozdíly jsou spíše u koníčků dětí, které u vyšší střední třídy více navštěvují sportovní kroužky. Zde bych ale ráda uvedla dva studenty, které jsem pro zajímavost zařadila do vyšší střední třídy. Není to ani tak kvůli nim samotným, jako kvůli jejich rodinám, které je finančně dost podporují. Tito studenti tak mohou bydlet v nových bytech v dražších lokalitách. Studentka si tak jezdí po většině festivalů, kulturních akcí a na výlety po celé republice. V zimě pak tráví všechnen čas s přítelkyní na horách. Nejsou výjimkou ani cesty do zahraničí. Druhý student se pak zdržuje spíše doma, zato má herní vybavení ve vysoké hodnotě a vlastní spousty originálních nových her. Také závodně střílí z malorážky. Tito studenti jsou opravdu spíše zajímavostí, otázkou ovšem zůstává, zda si udrží nebo i zvýší životní standard i potom, co je příbuzní přestanou finančně podporovat.

Sousedské vztahy jsou u obou tříd téměř na stejné úrovni. Až na výjimky se ve většině případů respondenti se sousedy neznají a nic spolu nepodnikají. Styky s příbuznými jsou u obou tříd celkem časté.

Rozdělení povinností u obou tříd se liší spíše podle složení domácnosti. Ačkoliv je stále většina domácích prací na ženě, pokud jsou v domácnosti děti,

pomáhají s úklidem také. Nákupy se u větších rodin dělají větší a častěji. Opět je to spíše o složení domácnosti, nežli o sociální příslušnosti.

I z osobního pozorování pak byly patrné rozdíly v životní úrovni vybraných tříd. Jak již bylo zmíněno, respondenti vyšší střední třídy mají nový a moderní nábytek, plovoucí podlahy a nadstandardní vybavení domácnosti, jako jsou například hrací konzole a jiná elektronika. V kuchyních mají včetně základního vybavení kávovary, mixéry, zabudované trouby a mikrovlnky atd. U domů pak respondenti mají zahrady a vlastní parkovací místa. Vesměs pak mají nové či novější automobily. Oproti tomu, respondenti z dělnické třídy mají starší nábytek a podlahy pokryté obyčejnými koberci či linoleem. Vybavení domácnosti je v některých případech zděděné po rodičích, v kuchyni pak můžeme najít pouze základní vybavení. Žádný z respondentů v dělnické třídě neměl ani myčku na nádobí. Co se týče automobilů, respondenti neměli žádný nebo starší.

V poslední části bych ráda srovnala výsledky mého výzkumu s výzkumem mého spolužáka Michala Doležala, který dělal stejný výzkum v Rychnově nad Kněžnou (dále jen RnK). Díky tomu, že jsme si položili stejné výzkumné otázky, tak můžeme zjistit, zda se výsledné informace liší nebo zda je to v obou městech s vybranými třídami stejné. Prvním rozdílem je samotné bydlení. V Hradci Králové většina respondentů, ať již z vyšší střední nebo dělnické třídy žije v panelákových domech, kdežto v RnK bydlí respondenti vyšší střední třídy výhradně v rodinných domech na periferii. Co se týče zaměstnání, zde je rozdíl akorát u dělnické třídy, kde respondenti v RnK pracují na třísměnný provoz, což se zde tolik nevyskytuje. To je zapříčiněno tím, že respondenti dělnické třídy v RnK převážně pracují v automobilce Škoda. Také bych řekla, že podle výsledků výzkumů není v Hradci Králové takový rozdíl mezi společenským životem vybraných tříd. V RnK je společenský život a návštěvy kulturních akcí nebo restauračních zařízení mnohem častější u respondentů vyšší střední třídy. Mně spíše vyšlo, že je to záležitostí věku respondentů, nikoliv třídní příslušnosti. Oproti dělnické třídě v RnK se respondenti zařazení do této třídy v Hradci Králové se sousedy nebaví a neznají se. Zbytek výsledků vyšel stejně nebo podobně, proto je zde již nebudu rozepisovat.

Myslím, že by bylo zajímavé znovu provést stejný výzkum za pár let a zjistit, zda je sociální diferenciace stále stejná, nebo zda postupem času mizí či narůstá. Také jestli se životní způsoby obyvatel vybraných tříd mění nebo se začínají více podobat. Nicméně největším přínosem této práce z mého pohledu je, že jsem si mohla vyzkoušet vytvořit a vést vlastní rozhovor.

10 Seznam použité literatury

- HORSKÁ, Pavla. (*Klasická urbanizace v českých zemích (1830-1930)*). In: Horská, P., Maur, E., Musil, J. (2002) *Zrod velkoměsta. Urbanizace českých zemí a Evropa*. Paseka, Praha – Litomyšl.
- HULÁKOVÁ, M. 1979. *Realita, pojetí a výzkum dělnické třídy*. Sociologický Časopis/Czech Sociological Review [online] 15 (1): 29-40. [cit. 07. 07. 2016]. Dostupné z: http://www.jstor.org/stable/41129344?seq=2#page_scan_tab_contents
- KUBÁTOVÁ, Helena. 2010. *Sociologie životního způsobu*. Praha 7: Grada Publishing as.
- MUSIL, Jiří. 1967. *Sociologie soudobého města*. Svoboda.
- MUSIL, Jiří. 1971. *Sociologie bydlení*. Svoboda.
- MUSIL, Jiří. 2002. *Co je urbanizace*. In: Horská, P., Maur, E., Musil, J. (2002) *Zrod velkoměsta. Urbanizace českých zemí a Evropa*. Paseka, Praha – Litomyšl.
- MUSIL, J. 2005. *Jak se formovala sociologie bydlení / How the Sociology of Housing Emerged*. Sociologický Časopis/Czech Sociological Review [online] 41 (2): 207-225. [cit. 07. 07. 2016]. Dostupné z: http://www.jstor.org/stable/41132136?seq=1#page_scan_tab_contents
- PÁCL, Pavel. 1988. *Sociologie životního způsobu*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
- SIMMEL, Georg. 2006. *Peníze v moderní kultuře a jiné eseje*. 2. vyd. Překlad Otakar Vochoč. Praha: Sociologické nakladatelství.
- ŠANDEROVÁ, Jadwiga. 1999. *Opět o třídách a vrstvách v současné kapitalistické společnosti (Čtyři obecné hypotézy) / Classes and Strata in Contemporary Capitalism Again (Four general hypotheses)*. Sociologický Časopis/Czech Sociological Review [online] 35 (1): 17-31. [cit. 07. 07. 2016]. Dostupné z: http://www.jstor.org/stable/41131443?seq=1#page_scan_tab_contents

TEIGE, Karel. 1932. *Nejmenší byt*. Praha: Nakladatel Václav Petr.

VESELÁ, Jana. 1999. *Základy sociologie volného času*. Pardubice: Univerzita Pardubice.

11 Přílohy

11.1 Příloha 1: Scénář rozhovoru

1. Lokalita a místní společenství

- Jak dlouho ve čtvrti bydlíte a podle čeho jste si ji vybírali?
- Žijete v podnájmu nebo je obydlí vaše?
- Jak se tady bydlí, jaké jsou klady a zápory bydlení v této čtvrti, v tomto bytě/domě?
- Stavěli jste dům sami nebo jste měli stavební firmu?
- Přestavovali jste v bytě/domě něco, popřípadě chtěli byste do budoucna?
- Přemýšlíte o stěhování?
- Jak dobře znáte sousedy a lidi ve vašem okolí?
- Bydlí tady vaši přátelé (vašich dětí)?

2. Práce, zaměstnání a doprava do zaměstnání

- Jaké je povolání respondenta a jeho partnera?
- Co dělají děti?
- Jak daleko to máte do zaměstnání?
- Čím dojíždíte?
- Jak dlouhou asi máte pracovní dobu?

3. Koníčky a aktivity ve volném čase

- Co děláte ve volném čase?
- Máte nějakého koníčka?
- Sbíráte něco?
- Jezdíte na výlety? Kam? Jak často?
- Jezdíte na dovolenou? Kam? Jak často?
- Zařizujete si dovolené přes cestovní kanceláře?
- Žijete společenským životem?
- Máte oblíbenou literaturu, hudbu, výtvarné umění?
- Navštěvujete kino, divadlo, festivaly?

- Jaký je váš vztah ke sportu? Věnujete se nějakému vy nebo někdo z vaší rodiny aktivně/ závodně?
- Chodíte do restaurací, barů?
- Má oblíbenou restauraci?
- Máte v oblíbě nějakou specifickou kuchyni?

4. Rodina a rodinný život

- Máte nějakého domácího mazlíčka?
- Jak máte rozděleny povinnosti v péči o domácnost?
- Kdo dělá nákupy a jak často?
- Kdo u vás doma vaří?
- Jak často vídáte příbuzné?
- Jak velké jsou asi vaše měsíční výdaje na bydlení a domácnost?

11.2 Příloha 2: Záznamový arch osobního pozorování

1. Lokalita a místní společenství

- Charakteristika čtvrti.
- Vzhled domu, bytu respondenta, značka auta, více aut?
- Vzhled domů, bytů v sousedství.
- Vzhled bytu a jeho vybavení.
- Vstup do bytu, dekorace v bytě apod.

2. Práce, zaměstnání

- Znamky povolání v bytě (pracovna, dílna, pracovní oblečení...)

3. Koníčky a aktivity ve volném čase

- Viditelné známky koníčků, které respondent zmínil.
- Domácí mazlíček.
- Auto.
- Vše, co jsem zahlédla v domácnosti.
- Oblečení respondenta a jiných členů domácnosti v průběhu rozhovoru.

- Čas rozhovoru z hlediska každodenních aktivit (po návratu z práce, po venčení psa, před procházkou...)

4. Rodina a rodinný život

- Přítomnost jiných členů domácnosti v průběhu rozhovoru.
- Zasahoval do rozhovoru?
- Reagoval na mě?
- V jaké místnosti, části domu či bytu byl prováděn rozhovor? Ukázal respondent i jiné části domu, bytu?

11.3 Příloha 3: Přepis rozhovoru s pozorováním

Respondent 8

T: Tak začneme?

R: *Můžem.*

T: Bydlíte tu už dlouho?

R: *Nooo, už to bude 14 let, pokud si to dobře pamatuju.*

T: A jak jste si barák vybírali?

R: *No, určitě jsme chtěli víc místa a zahrádku, kde bysme něco málo pěstovali a mohli si kdyžtak sednout ven. Navíc je tu klid, i když ty zahrádky tady sou hned vedle sebe.*

T: Takže se sousedy problémy nemáte?

R: *Ne. Celkem tu vycházíme, i když teď se sem nastěhoval nějaký nový sused a je tak trochu vlezlý. Naštěstí tu mezi námi bude za chvíli zeď.*

T: Aha, to znamená, že se se starými sousedy i normálně bavíte a podnikáte spolu něco?

R: *To zase ne, pozdravíme se. Třeba prohodíme pár slov, ale nic spolu nepodnikáme.*

T: Tudíž jediný zápor bydlení tady je nový soused?

R: *Asi ano, jinak se tu máme dobře.*

T: A co třeba vzdálenost do centra a na nákup, to vám nevadí?

R: *Ani ne, přeci jenom s autem nebo i autobusem se do města dostaneme za chvíli.*

T: A co přátelé, ty bydlíš někde poblíž?

R: *Přímo ve čtvrti ne, ale jinak jsou z Hradce, takže sejt se s nimi není problém.*

T: Když jste se sem stěhovali, předělávali jste něco nebo je všechno původní?

R: *Ted' už ne. Je to asi rok, co jsme přistavovali barák, abysme mohli mít dole větší a novou kuchyň. Taky jsme dole předělávali koupelnu a obývací jsme přesunuli ze shora dolů ke kuchyni místo ložnice, která je ted' nahoře.*

T: Takže nahoře už jsou jenom pokoje na spaní?

R: *No ještě tam pořád je naše stará kuchyň, ale tu už nikdo nepoužívá. Jinak tam jsou jenom ložnice.*

T: Když říkáte ložnice, to asi máte děti?

R: *Ano dvě. Lucku a staršího Ondru.*

T: Kolik jim je?

R: *Lucce už bude v srpnu 23, Ondrovi je 26.*

T: A ti asi taky mají přátele v Hradci?

R: *Určitě, i když Lucka ted' chodí do školy v Pardubicích, takže má určitě přátele i tam.*

T: Můžu se zeptat, co děláte za zaměstnání?

R: *Pracuju v bance v oddělení digitalizace a správě dokumentů.*

T: A váš manžel?

R: *Ten je přijímací technik.*

T: A jak dlouhou asi máte pracovní dobu?

R: *Jak kdy. Taky dělám často přesčasy, ale jinak kolem 9 hodin.*

T: No a do zaměstnání dojíždíte autem?

R: *Ano.*

T: OK. A vaše děti teda obě chodí do školy?

R: *No Lucka je v Pardubicích a Ondra pracuje tam, kde já.*

T: Co děláte ve volném čase? Máte nějaké koníčky?

R: *Já jsem ráda hrála volejbal, ale bohužel už kvůli kolenům nemůžu, takže se držím na zahrádce nebo vyšívám. Manžel rád jezdí na kole a obě děti teď hrají rugby. Lucka ještě předtím hrála basketbal.*

T: Docela sportovní rodina. Sledujete sporty i v televizi?

R: *Já moc ne, ale manžel sleduje skoro všechno. Děti hlavně hokej a rugby.*

T: A co třeba knížky, divadlo, kino?

R: *Lucka čte moc ráda, já si občas taky něco přečtu. Do kina chodí spíš děti, my tak jednou za půl roku. A divadlo vůbec.*

T: Chodíte někdy na jídlo do restaurací?

R: *Moc ne, spíš si vaříme doma.*

T: A jakou máte rádi kuchyni?

R: *Určitě českou, někdy třeba italskou.*

T: O víkendu nikam nejezdíte?

R: *Ani ne, spíš jsme doma, něco si děláme na zahrádce nebo koukáme na televizi.*

T: A v zahraničí jste byli? Jezdíte pravidelně na dovolenou?

R: *Teď už vůbec. V zahraničí jsme byli jen párkrát, třeba v Itálii, Německu, Tunisku, Francii. Spíš jezdíme po Čechách.*

T: A spíš jste si vařili nebo jste měli jídlo v ceně?

R: No, ono třeba do Německa a do Francie jsme jeli za příbuznými, takže jídlo jsme měli u nich. Jinde jsme ale měli jídlo v ceně nebo polopenzi.

T: Jezdíte taky v zimě?

R: Několikrát jsme byli v Alpách. Tam jsme si třeba vařili.

T: Navštěvujete třeba kadeřnictví, manikúru nebo nějaké masáže?

R: Ke kadeřnici chodíme všichni. Jak kdo potřebuje, já většinou tak jednou za měsíc. Ale jinak nic jiného ne.

T: No... dál bych chtěla vědět, jak si dělíte povinnosti doma. Třeba úklid a tak dále.

R: No nejvíc tu samozřejmě uklízím já, ale děti taky někdy pomůžou. Umyjou nádobí, vyluxujou, utřou prach. Musíme to podělit, když je nás tolik.

T: A kdo ve vaší rodině nakupuje?

R: Tak nejvíc asi já, někdy vyšlu Lucku nebo Ondru.

T: Hmmm... děláte velké nákupy nebo spíš chodíte častěji?

R: No nakupujeme tak nějak průběžně. Vždycky co chybí. A jednou za týden uděláme nějaký větší nákup.

T: Máte nějaké domácí mazlíčky?

R: Ano, někde tu je kočka.

T: No a kde pro ni nakupujete granule? Má nějaké lepší?

R: Granule kupujeme ve zverimexu, ale nevím, jestli jsou nějak lepší. Někdy jí koupíme pamlsek nebo nějakou kapsu.

T: Jak často vídáte příbuzné?

R: No tak jednou za měsíc jdeme k rodičům na oběd.

T: Ráda bych položila poslední otázku. Řekla byste mi, jaké máte přibližně měsíční výdaje?

R: *No. Přibližně těch 30 000.*

T: Tak moc děkuju za rozhovor a hezký den.

R: *Není zač, tobě taky.*

POZOROVÁNÍ:

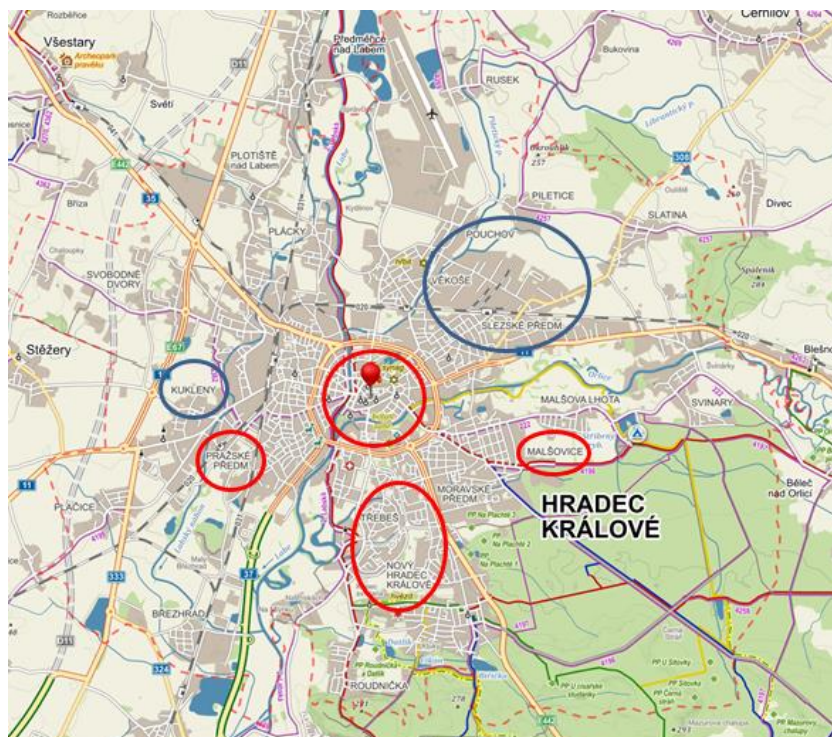
- Respondentka žije s rodinou v rodinném řadovém domku. Nově natřeno, nové dveře. V okolí také řadové domky nebo normální rodinné domy se zahradami. U domku menší zahrádka (zelenina, ovoce) a místo na sezení. U domu vlastní garáž a místo na parkování před garáží.
- U domku přistavěna část, kde je nová velká kuchyň s dveřmi na zahradu. Koupelna (dole) je také zcela nová. V obýváku nová podlaha, jinak nábytek starší. V kuchyni myčka na nádobí a velký mixér (asi na smoothie).
- Auto celkem nové, větší. Značka myslím Renault.
- Respondentka na sobě měla pohodlné domácí oblečení.
- Rozhovor probíhal v odpoledních hodinách poté, co respondentka přišla z práce. Děti nejspíše ve svých pokojích nahoře. Nijak do rozhovoru nezasahovaly.
- Rozhovor proběhl v nové kuchyni u jídelního stolu.

11.4 Příloha 4: Kódovník

- ▼ **Soustava kódů**
 - ▼ **Bydlení**
 - Bydlení
 - Vybavení domácnosti
 - Sousedí a přátelé
 - ▼ **Zaměstnání**
 - Zaměstnání
 - Dojíždění
 - Pracovní doba
 - ▼ **Volný čas**
 - Koníčky
 - Dovolena/výlety
 - Kultura a společenský život
 - ▼ **Rodina**
 - Děti
 - Domácí mazlíček
 - Péče o domácnost
 - Vidání příbuzných
 - Měsíční výdaje

Zdroj: Autor

11.5 Příloha 5: Mapka s vybranými lokalitami v Hradci Králové

Zdroj: <https://www.google.cz/maps>

Levnější lokality: Kukleny, Věkoše, Pouchov, Slezské předměstí, Okružní ulice, Benešova třída

Dražší lokality: Malšovice, Plachta, Třebeš a okolí, centrum města, Labská kotlina I., Nový Hradec Králové, Pražské předměstí, Masarykovo náměstí